

**Вітаємо з
Днем Соборності України!**

Юридичний Вісник України
ВСЕ ПРО ЗАКОНИ - В ОДНІЙ ГАЗЕТІ!
Загальнонаціональна правова газета
WWW.YVU.COM.UA

► № 1 (1560)

1-31 СІЧНЯ 2026 РОКУ

СТОР. 3

**В новий рік з вирішенням
принципових питань**

▪ У ЦЬОМУ НОМЕРІ

Інтелектуальний потенціал, надія та гордість!

► стор. 6–9

Цифровізація в Мінюсті

Основні пріоритети 2025 року

► стор. 12

Повернення депортованих дітей:

утворено відповідний Реєстр відомостей

► стор. 13

Щодо заборони суперечливої поведінки у практиці ВС

► стор. 14–16

Гренландія стає точкою відліку для ЄС

► стор. 17

У перші дні війни парламент згадав про питання колабораціонізму

► стор. 18–19

Євроінтеграцію України пригальмувала корупція

► стор. 22–23

Проблемні аспекти використання сучасної національної юридичної термінології

► стор. 24–27

НАГАДУЄМО НАШИМ ЧИТАЧАМ!

Триває передплатна кампанія на 2026 рік.

Передплата здійснюється в усіх відділеннях Укрпошти та безпосередньо в редакції тижневика (в т. ч. онлайн).

ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС: 21615

В новий рік з вирішенням принципів питань

14 січня 2026 року Велика Палата Верховного Суду розпочала судовий рік з принципового питання: Чи допустиме позбавлення особи права власності на землю без будь-якої компенсації у випадку, коли помилка при наданні цієї землі була допущена самими державними органами.

Олег ТКАЧУК,
суддя Великої Палати Верховного Суду ВС України,
доктор юридичних наук.

Аналіз фактичних обставин справи (справа — 580/408/14) показує, що у 2009–2010 роках районна державна адміністрація передала громадянину дві земельні ділянки площею 2 га та 10,12 га для ведення особистого селянського господарства і садівництва. На зазначені ділянки були видані державні акти на право приватної власності. З даним рішенням не погодилась прокуратура. Позиція прокуратури з цього приводу є наступною. У 2014 році прокурор звернувся до суду в інтересах держави, посилаючись на те, що:

- спірні земельні ділянки фактично належать до земель лісового фонду;
- вони перебували у користуванні державного підприємства — агролісгоспу;
- районна державна адміністрація не мала повноважень передавати такі землі у приватну власність;
- згода відповідного лісгосподарського підприємства на вилучення та передачу земель не надавалася.

При цьому прокурор просив:

- скасувати розпорядження районної державної адміністрації;
- визнати недійсними державні акти на право власності;
- повернути земельні ділянки у власність держави.

Якими є рішення національних судів: суди першої, апеляційної та касаційної інстанцій підтримали позицію прокурора: визнали передачу земельних ділянок незаконною; скасували право власності громадянина; зобов'язали повернути ділянки державному лісгосподарському підприємству. За захистом свого права громадянин звернувся до ЄСПЛ, скаржачись на порушення права на мирне володіння майном. У травні 2025 року Європейський суд з прав людини у справі «Бондар проти України» дійшов висновку, що: держава позбавила заявника майна без будь-якої компенсації; таке втручання не відповідало вимогам пропорційності та порушило статтю 1 Першого протоколу до Конвенції.

ЄСПЛ зобов'язав Україну: або відновити право власності заявника на земельні ділянки; або виплатити справедливую грошову компенсацію чи надати рівноцінне майно; компенсувати моральну шкоду та судові витрати. Перегляд справи Великою Палатою Верховного Суду. Після ухвалення рішення ЄСПЛ Бондар звернувся до Великої Палати Верховного Суду з вимогою про перегляд судових рішень.

Велика Палата дійшла висновку, що: національні суди у 2014 році не оцінили пропорційність втручання у право власності; не з'ясували питання можливості та необхідності компенсації; з урахуванням меж касаційного перегляду та заборони переоцінки доказів Велика Палата не може самостійно усунути ці порушення. У зв'язку з цим Велика Палата Верховного Суду: скасувала всі судові рішення 2014 року; направила справу на новий розгляд до суду першої інстанції.

Практичне значення рішення Судовий розгляд справи розпочинається заново. Суд першої інстанції зобов'язаний повторно дослідити обставини справи з урахуванням правових висновків Великої Палати Верховного Суду та стандартів Європейського суду з прав людини, насамперед — принципу пропорційності та справедливої компенсації.

Треба зазначити, що минулого року кількість справ, розглянутих судами, наближається до 5 млн. При цьому в Україні працює лише близько 4 тис. Суддів. У Верховному Суді працює майже 150 суддів і трохи менше ніж 1200 працівників апарату суду, які забезпечують вирішення щороку 80-90 тис. справ. Для того, щоб судова система була більш ефективною у суспільстві, мають ширше запроваджуватися альтернативні, досудові форми врегулювання спорів, зокрема медіація.

■ НАШІ ВІТАННЯ!

ЦИМИ ДНЯМИ СВЯТКУЮТЬ
СВІЙ ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ

1 січня —
Василь ФЕЛИК,
директор
Київського інституту
інтелектуальної
власності та права,
доктор юридичних
наук, доцент, генералмайор міліції

2 січня —
Степан ГАВРИШ,
академік Національної
академії правових
наук України

3 січня —
Федір МЕДВІДЬ,
доктор наук у галузі
політології, кандидат
філософських наук,
докторант, дійсний
член (академік)

Міжнародної академії безпеки
життєдіяльності

10 січня —
Микола НЕДЮХА,
доктор філософських
наук, доктор
юридичних наук,
професор, дійсний
член (академік)

Академії наук вищої школи України

11 січня —
**Дмитро
КОВАЛЬСЬКИЙ**,
кандидат юридичних
наук, доцент,
працівник апарату
Верховного Суду, нині
військовослужбовець ЗСУ

Колективи видавництв «Юрінком Прес» та «Юрінком Інтер» і редакція газети «Юридичний вісник України» вітають іменинників. Нехай вас завжди супроводжує успіх, здійснюються плани та сподівання, постійно зігриває тепло людської вдячності, а будні і свята наповнюються радістю, світлом і любов'ю рідних та близьких.

■ ЛЮДИНА І ЗАКОН

Нас хвилює доля
Сергія Кузнецова

«Щойно отримав чергову тригожну звістку від дружини Сергія Кузнецова, яка нещодавно відвідала його в німецькому СІЗО. За її словами, права Сергія як людини суттєво порушуються», - повідомляє український Омбудсман Дмитро Лубенець.

3 листопада він не здійснив жодного телефонного дзвінка, попри те, що суд офіційно дозволив йому телефонні контакти. Адміністрація установи досі «технічно» не організувала таку можливість. Зимове взуття, яке було передано й зберігається на складі, Сергію не видають. Питання харчування, попри всі попередні звернення, досі остаточно не вирішене з урахуванням його потреб.

Окремо хочу звернути увагу: за наявною інформацією, Сергія утримують у секції для «особливо небезпечних», у режимі фактичної ізоляції — 23 години на добу в одиночній камері. Дружина може бачити його лише один раз на місяць, можливості спілкування та доступу до нормальних умов суттєво обмежені. В інших секціях установи, за її словами, подібного рівня ізоляції та тиску немає.

Такий режим утримання може мати ознаки нелюдського та такого, що принижує гідність, поводження і потенційно бути розцінений як форма катування, що неприпустимо відповідно до міжнародних стандартів у сфері прав людини.

У зв'язку з цим я публічно і офіційно звертаюся до компетентних органів Федеративної Республіки Німеччина. Зараз готую офіційні листи з детальним переліком зафіксованих порушень до органів юстиції, пенітенціарної системи та правозахисних інституцій Німеччини з вимогою невідкладно виправити ситуацію.

Я буду наполягати на наданні мені можливості провести моніторинговий візит особисто до місця утримання Сергія Кузнецова. Я хочу особисто перевірити умови тримання нашого громадянина, поспілкуватися з ним конфіденційно й оцінити, наскільки дотримуються його права.

Як Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, я вимагаю надати мені та моїй делегації безперешкодний доступ до Сергія Кузнецова і забезпечити приведення умов його утримання у відповідність

до стандартів Ради Європи, Європейської конвенції з прав людини та Конвенції ООН проти катувань.

Я залишаюся на зв'язку з родиною та адвокатами Сергія і запевняю: ми не залишимо його наодинці з цією ситуацією. Як відомо, іншого громадянина України Володимира Журавльова польський суд звільнив від відповідальності. Деталі його справи ЮВУ висвітлив в №23, з детальним аналізом прийнятого Окружним судом у Варшаві (Sąd Okręgowy w Warszawie) 17 жовтня в одностововому складі. Суддя Даріуш Лубовський (Dariusz Łubowski), розглянув справу Володимира Журавльова. Його розшукували органи влади Федеративної Республіки Німеччини на підставі європейського ордеру на арешт № BGS 424-24. Розглянувши справу підозрюваного, суд постановив таку резолютивну частину своєї ухвали (postanowienie). По-перше, було прийнято рішення відмовити німецькій владі у видачі Володимира Журавльова. По-друге, на підставі було скасовано запобіжний захід у вигляді тимчасового арешту, застосований у цій справі до Володимира Журавльова, та розпорядитися про його негайне звільнення.

По-третє, витрати на це провадження покласти на державну скарбницю. Далі, перш ніж викласти обґрунтування своєї ухвали, суд звільнив Володимира Журавльова з-під варти.

На жаль італійський суд пішов іншим шляхом і передав Сергія Кузнецова німецькому правосуддю.

Підготовлено за матеріалами
Офісу Омбудсман України.

■ ФІНАНСОВА ДОПОМОГА

Нова виплата ВПО

З 1 лютого всім дітям з сімей внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в Україні признають нову безумовну виплату в розмірі 3000 гривень. Кошти нараховуватимуть щомісячно.

Про це повідомив голова Комітету ВРУ з питань фінансів, податкової та митної політики Данило Гетманцев («Слуга народу»). Нардеп зазначив, що у Верховній Раді також йде робота над підвищенням рівня доходу для інших внутрішньо переміщених осіб (з урахуванням критеріїв). Народні депутати прагнуть, аби переселенці отримували не менше 10 380 грн.

Так з 21 листопада до 17 грудня діти із сімей ВПО, а також інших вразливих категорій (малозабезпечених родин, під опікою та піклуванням, а також діти з інвалідністю, які виховуються у прийомних сім'ях і дитячих будинках сімейного типу) могли подати заявку на виплату 6500 грн за програмою

«Зимова підтримка». Допомогу виплачували українцям, які на листопад 2024 року були одержувачами допомоги на проживання ВПО та державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям. Загалом подано 463 тисячі заяв, з яких понад 385 тисяч було погоджено.

Установи в Україні отримують компенсацію коштів, витрачених на безоплатне розміщення внутрішньо переміщених осіб. Зокрема з держбюджету будуть покриватися витрати на оплату комунальних послуг, скрапленого газу та пічного палива.

Власна інформація ЮВУ

■ ПРАВА ТВАРИН

Відтепер тримати тварин на прив'язі — заборонено!

Верховна Рада України ухвалила новий закон, що забороняє тримати тварин на прив'язі.

Верховна Рада України ухвалила законопроект, який суттєво посилює захист домашніх та безпритульних тварин. Документ забороняє викидати тварин напризволяще, а також утримувати їх на прив'язі. Без регулярного вигулу. Йдеться про системні зміни, спрямовані на більш гуманне ставлення до «пухнастих» і відповідальність власників.

Згідно з ухваленим законом, в Україні відтепер заборонено проводити хворобливі косметичні операції над тваринами без медичних показань. Зокрема, під заборону підпадає купірування вух і хвостів, яке раніше часто проводили виключно з естетичних міркувань. Окремий блок норм стосується діяльності розплідників та заводчиків. Закон запроваджує і чіткі правила їх-

ньої роботи, щоб зупинити безконтрольне розведення тварин у неналежних умовах і знизити кількість випадків жорстокого поводження.

Власна інформація ЮВУ.

■ ЗАКОНОТВОРЕННЯ

На часі — трудовий кодекс

Кабмін передав до ВРУ Трудовий кодекс. Його оновлення є частиною євроінтеграційних зобов'язань України. Проект передбачає імплементацію понад 30 директив ЄС, зокрема щодо робочого часу, прозорих і передбачуваних умов праці, поєднання роботи та сімейних обов'язків, охорони праці та інших напрямів.

Проект готувало Мінекономіки. «Ми подали проект Трудового кодексу, щоб оновити трудове законодавство під сучасну економіку та європейські стандарти. Це про електронні процедури, чіткі критерії трудових відносин і сучасні види договорів — щоб було більше визначеності для людей і бізнесу та зрозумілі механізми захисту прав», — зазначив Міністр економіки, довкілля та сільського господарства України Олексій Соболев.

Проект Трудового кодексу передбачає, зокрема:

- цифровізацію трудових відносин тобто прирівнювання електронних документів до паперових та можливість укладення трудового договору в електронній формі;
- систематизацію та розширення видів трудових договорів, щоб легалізувати формати роботи, які вже використовуються на ринку;
- запровадження чітких ознак трудових відносин для зменшення правової невизначеності та тінізації;
- перехід інспекції праці на ризик-орієнтовану модель з фокусом на запобігання порушенням, захист життя та здоров'я працівників.

Проект має на меті систематизувати гарантії та правила їх застосування. Для роботодавців проект зменшує правову невизначеність у застосуванні норм, оновлює підходи до оформлення трудових відносин тощо. Уряд схвалив проект та подав його на розгляд Верховної Ради України. Наступний етап — парламентський розгляд у першому читанні, який запускає процедуру подальшого опрацювання документа.

Після першого читання народні депутати матимуть можливість подати поправки, і в межах підготовки до другого читання відбуватимуться фахові дискусії в парламенті.

Власна інформація ЮВУ

Інтелектуальний потенціал, надія та гордість!

Загальнонаціональна щотижнева газета Юридичний вісник України пишається своїми авторами. Вони — наш інтелектуальний потенціал, наша надія і гордість. Професійні кондиції дописувачів містять великий заряд доброї, критичної інформації. Редакція з великою відповідальністю проводить рейтинг авторів, зміцнюючи публічну трибуну для юристів. Рейтинг своїх авторів ЮВУ проводить вже 22 рік років поспіль. Адже наших авторів впізнають по творчих здобутках, фаховому рівню публікацій, кар'єрному зростанню.

У надважкому бойовому 2025 році майже півтисячі персон стали дописувачами ЮВУ. Ми відібрали найбільш значущі з них та за допомогою експертних оцінок та враховуючи думки членів Редакційної Ради, і що особливо важливо, думки читачів. Отже, ми визначили п'ятдесят три публікації (відповідно до кількості тижнів у році + ще одна на прорахунок, як кажуть. Редакція взяла до уваги побажання читачів.

Воно полягає в тому, що учасником рейтингу авторів не може бути особа, яка займає високу державну посаду, а також є співробітником редакції або професійним журналістом. Редакція ЮВУ вдячна шановним читачам, що зробили зауваження і пропозиції щодо визначення кращих публікацій.

Усі кращі публікації 2025 року ми розгорнули у наступних номінаціях:

- «Науковий аналіз комплексу проблемних правових питань»
- «Досконалий професійний аналіз актуальної науково-практичної проблеми»
- «Захист високих стандартів і культури юридичної діяльності «Високопрофесійне коментування правових норм та інститутів»
- «Активна громадянська позиція і змістовна критика недосконалої юридичної діяльності»
- «Творчий прорив у аналітичну юриспруденцію»
- «Інформаційна насиченість і правова актуальність публікацій»
- Окрема номінація «Наукова насиченість та практична актуальність публікацій»
- Окрема номінація «За розвиток юридичної публіцистики»

«Науковий аналіз комплексу проблемних правових питань»

Олександр СОСНІН, доктор політичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, академік Української академії політичних наук Інновації як суспільний поступ. «Про необхідність створення в країні політико-правових умов для переходу на новий інноваційний розвиток». № 1;

Євген Стрельцов, доктор юридичних наук, доктор теології, професор, член-кореспондент НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України. «Штучний інтелект із позицій феномена «кажана»: гуманітарне есе», № 2;

Сергій ПЕТКОВ, доктор юридичних наук, професор. «Рекодифікація КУпАП — крок від тоталітарного до демократичного суспільства», № 8;

Ольга НАУМОВА, суддя Жовтневого районного суду м. Дніпро, кандидатка юридичних наук, доцентка кафедри цивільного, трудового та господарського права Дніпровського національного університету імені О. Гончара. Еволюція захисту прав дитини: від історії до сьогодення, —

Вячеслав ШЕСТИРІКОВ, аспірант кафедри цивільного, трудового та господарського права Дніпровського національного університету імені О. Гончара, адвокат.

«Розвиток судової практики у справах щодо

захисту прав дитини в умовах правового режиму воєнного стану», № 8;

Тамара ДУДАШ, докторка юридичних наук, доцентка кафедри теорії та філософії права ЛНУ ім. І. Франка. «Камінь спотикання «Північних потоків»...», № 23;

«Творче висвітлення складних питань правозастосування»

Іван КОТЮК, доктор юридичних наук, професор. «Грація української душі в обіймах чиновницької братії», № 4;

Володимир СУЩЕНКО, кандидат юридичних наук, заслужений юрист України. «Таємниця» досудового слідства, або Презумпція невинуватості, державна зрада чи суспільний інтерес: що в нас у пріоритеті в часи війни?, № 4;

Павло КУЛИНИЧ, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрНУ, завідувач відділу проблем аграрного земельного, екологічного та космічного права Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України. «Чи можна вкрасти земельну ділянку з кадастру? Про деякі надрілі питання вдосконалення захисту прав на землю в Україні», № 5;

Сергій БОЛТІВЕЦЬ, психолог-експерт вищого кваліфікаційного класу Центру психофізіологічної експертизи при ДП «Головний навчально-методичний центр Держпраці України», професор, доктор психологічних наук, —

Роман СВИСЛОВИЧ, керівник Адвокатського об'єднання «Європейський адвокат», кандидат юридичних наук. «Визначення розміру психічної (моральної) шкоди в судово-психологічній експертизі», № 14;

Федір ШУЛЬЖЕНКО, доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри теоретичної юриспруденції КНЕУ ім. В. Гетьмана, заслужений працівник освіти України, —

Тарас ТАРАСЕНКО, заступник голови Комітету соціальної політики та захисту прав ветеранів ВРУ, народний депутат України, —

Віра РИНДЮК, докторка юридичних наук, професорка кафедри теоретичної юриспруденції КНЕУ ім. В. Гетьмана. «Позитивістська культурно-правова традиція в національній правотворчості та перспективи євроінтеграції України», № 19;

Олена БАБІКОВА, докторка юридичних наук, професорка, директорка НДІ проблем досудового розслідування, —

Ігор ФЕДОРЕНКО, кандидат юридичних наук, партнер АО «DEFENSORES», —

Олександр БАБІКОВ, доктор юридичних наук, партнер АО «DEFENSORES». «Рівність усіх перед законом: міф чи реальність?», № 20;

«Досконалий професійний аналіз актуальної науково-практичної проблеми»

Дмитро ЗЕНКІН, адвокат «Самопредставництво юридичної особи: право, чи привілей?», № 1;

Валентин ГОЛОВЧЕНКО, кандидат юридичних наук, професор МКА (МА-УП), заслужений юрист України. «Конституційно-правові засади передачі в експлуатацію надр не громадянам України», № 4;

Олеся РОМАНЕНКО, повідна партнерка, керівниця практики земельного права та нерухомості Юридичної компанії «ОЛСТЕН ПАРТ-НЕРС». «Чекайте колізій та неврегульованості. Що зміниться зі скасуванням Господарського кодексу України?», № 4;

Віталій КУЦ, професор, заслужений юрист України. «Чи справді поняття злочинності є загальновідомим і навіть воно потрібне?», № 8;

Ольга ОНЩУК, приватний нотаріус, керівниця програми «Правова безпека власності» Українського інституту майбутнього. «Рестраційний хаос. У ДРПП відсутні дані щодо майже кожного другого житлового об'єкта: що це означає?», № 9;

Федір МЕДВІДЬ, доктор наук у галузі політології, кандидат філософських наук, професор МКА, докторант, академік Міжнародної академії безпеки життєдіяльності, —

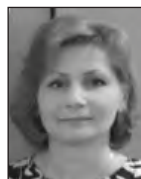
Марія ЧОРНА, докторка філософії в галузі права. «Конституційна демократія і права людини в Україні в умовах сучасних викликів і пов'язаного відновлення», № 15;

Олександр КУЛИК, доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник НН інституту права та психології НАВС, —

Ірина НАУМОВА, наукова співробітниця науково-дослідної лабораторії з проблем державотворення та правозастосування ННПП НАВС, —

Ірина ЛУБЕНЕЦЬ, кандидатка юридичних наук, старша дослідниця. «Кримінальна ситуація в Україні в першому півріччі 2025 року: експрес-аналіз», № 17;

Тарас ТОВСТОПЯТ, IFC, консультант проекту «Фінансування на основі активів». «Навіщо бізнесу закон про факторинг?», № 18;

Юрій БАУМАН, адвокат, керівник АО «Бауман Кондратюк». «Множинне громадянство: що насправді це означає?», № 23;

Ірина ТЕСЛЕНКО, суддя Солом'янського районного суду міста Києва, доктор філософії у галузі права. «Захист інтересів потерпілого як складова справедливого судочинства», № 23;

«Захист високих стандартів і культури юридичної діяльності»

Леся Дубчак, адвокатка, кандидатка юридичних наук, доцентка. «Фактична перевірка податковою і місцею її проведення», № 1;

Ольга СИДОРЧУК, адвокатка, керівниця юридичної компанії SEMBRA LAW. «Особливості аудиту земельних ділянок для успішної реалізації будівельних проєктів», № 1;

Володимир ГУРЖИ, фахівець із комунікацій. «Коли судді говорять — недовіра зникає. Як судовій владі віднайти свій голос?», № 15;

Катерина РИЖЕНКО, заступниця виконавчого директора з юридичних питань Transparency International Ukraine. «Оновлення судової системи. Чому участь міжнародних експертів у ключових відборах важлива?», № 17;

Віталій СОЛОВЕЙ, адвокат, партнер АО «Schendler», співзасновник «Minerals Solutions» LTD. «Закон про лобювання: що має знати бізнес?», № 18;

Андрій ЙОСИПОВ, адвокат, партнер АО Barristers. «Пастка для СЗЧ: чому «декриміналізація» не спрацювала і які ризики має законопроект № 13260?», № 18;

Богдан ЗАБАРА, адвокат АО Barristers. «Загрози в кіберпросторі. В Україні пропонують створити так звану «Лігу справедливості», № 18;

Оксана МИЛЯНИК, експертка із законодавства у Zero Waste Alliance Ukraine. «Довкілля без міністерства і закону», № 19;

Євген ЗАРКУА, юрист практики кримінального права юридичної фірми «АНК». «Втручання в роботу адвоката. Кримінально-правовий захист гарантій адвокатської діяльності: оборона чи наступ?», № 19;

Володимир ГОНЧАРОВ, кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії та філософії права юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка. «Заборона дискримінації в практиці ЄСПЛ та національному судочинстві», № 19;

Андрій ПОТЬОМКІН, адвокат. «Рестарт» АРМА: чому закон і керівник нові, а процедури старі», № 23;

«Високопрофесійне коментування правових норм та інститутів»

Віктор СИЗОНЕНКО, голова комітету господарського права та процесу Ради адвокатів Одеської області, керуючий Finex Legal, адвокат. «Повернення майна від добросовісного набувача. Як новий закон змінює «правила гри» в подібних правовідносинах», № 12;

Олександр ДУДОРОВ, доктор юридичних наук, професор кафедри кримінально-правової політики та кримінального права Інституту права КНУ ім. Т. Шевченка, Євген ПИСЬМЕНСЬКИЙ, доктор юридичних наук, професор, виконував обов'язків проректора з наукової роботи ЗВО «Університет Короля Данила». «Як кримінальне право України реагує на незаконну порубку лісу», № 14;

Сергій КЛЮЧА, партнер компанії Crowe Mikhailenko, керівник практики адвокатів, Співавторка — Ангеліна ШЕВЧЕНКО, адвокатка, старша спеціалістка компанії Crowe Mikhailenko. «Господарський кодекс скасований: що дали?», № 23;

«Активна громадянська позиція і змістовна критика недосконалої юридичної діяльності»

Олексій БАГАНЕЦЬ, заступник Генпрокурора (2000–2002, 2005–2006, 2014–2015 рр.), заступник голови Союзу юристів України, почесний президент Асоціації слідчих України, віцепрезидент Світового конгресу українських юристів, адвокат, кандидат юридичних наук, заслужений юрист України, стрілець Тероборони м. Києва. «Подвійні стандарти уряду: наступ на права пенсіонерів і підрив довіри до держави», № 1;

Володимир ДОН, член Нацспілки журналістів України. «Чим чорт не жартує, коли фіскали сплять або Як «полегшити» держбюджет за рахунок махінацій із ПДВ?», № 2;

Павло БУЛЬДОВИЧ, керівник відділу координації державної інформаційної політики із запобігання корупції НАЗК. «Корупція як «негативний бренд». Про проблему в цифрах: які зміни фіксують опитування українців», № 5;

Дар'я ТИМОШЕНКО, юристка Регіонального центру прав людини. «Санкції та культура: як Україна реагує на розграбування української культурної спадщини?», № 5;

Олександр КРАЙЗ, адвокат, голова Адвокатського об'єднання «Ліберті Вей». «Терези Феміди: ухил у бік обвинувачення Статистика виправдувальних вироків в Україні — симптом чи вирок системи?», № 11;

Максим ШЕВЕРДІН, адвокат, партнер LCF Law Group. «Кримінальне переслідування адвокатів: деформована юстиція як загроза національній економіці», № 15;

Костянтин РИБАЧКОВ-СЬКИЙ, адвокат, керуючий партнер Адвокатської фірми «Столичний адвокат». «Воєнний рай для боржників», № 19;

«Творчий прорив у аналітичну юриспруденцію»

Петро ПАЦУРКІВСЬКИЙ, студент I курсу магістратури Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка. «Три кити цивілістичного мислення Геннадія Костянтиновича Матвеева», № 5;

Яна ХОЛОД, студентка Академії адвокатури України. «Праксеологія цивілістики — це запит на ефективний закон», № 11;

«Інформаційна насиченість і правова актуальність публікацій»

Богдан ВЕСЕЛОВСЬКИЙ, експерт з права ЄС, викладач Навчально-наукового інституту міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка. «Євростандарт для Конституції: як Україна має змінити Основний Закон до вступу в ЄС?», № 3;

Олександр ШЕВЧУК, студент IV курсу юридичного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. «Концепція «войовничої демократії». Феномен конституціоналістики XX століття», № 3;

Аліна БОНДАРЕНКО, магістрантка факультету правничих наук Національного університету «Киево-Могилянська академія». «Шведський суддя: який він?», № 12;

Окрема номінація «Наукова насиченість та практична актуальність публікації»

Богдана ТИЧНА, начальниця юридичного відділу Національного університету оборони України, кандидатка юридичних наук, полковниця. «Інклюзія та реабілітація військових», № 2;

Іван КОСТЮК, адвокат, радник практики білокомірцевих злочинів ADVANQ. «Практика розгляду справ про хабарництво: ВАКС vs місцеві суди», № 5;

Олексій ВОЛОХОВ, адвокат, кандидат юридичних наук, партнер SLA Attorneys. «Скасування Господарського кодексу: необхідність чи невідповідність?», № 3;

Окрема номінація «За розвиток юридичної публіцистики»

Світлана ПРИЙМАК, юристка. «Справедлива індексація розміру виплат: Верховний суд зобов'язав ПФ провести індексацію пенсії», № 3;

Юлія МАНУЙЛОВА, консультантка з юридичних питань Громадської організації «Життя». «До Європи без кальянів: чим важлива остання антитютюнова заборона Верховного Суду?», № 3

Олена СТОЙКО, доктор політичних наук. «ШІ законотворець: ОАЕ вперше застосують штучний інтелект для законотворчої роботи», № 11;

Наталія СІЧЕВЛЮК, юридична радниця Transparency International Ukraine. «Навіщо Україні криміналізувати санкції та чому про це заговорили лише на дванадцятому році війни?», № 6;

Богдан ГЛЯДИК, адвокат, партнер у юридичній компанії Evidence Partners. «Бізнес у пастці кримінального процесу: хто вимкне світло?», № 11;

Війна як тема обговорення про роль кримінального права

16 січня в Українському католицькому університеті відбулася незвична конференція. По-перше, її тема «Кримінальне право України: до, під час та після війни». По-друге, модератором був Вячеслав Навроцький, один із провідних знавців України з кримінального права і не лише з цієї фундаментальної галузі.

Прибули фахівці з Києва, Харкова, Івано-Франківська, Луцька, Одеси тощо. Практично всі значущі наукові школи зібралися для обговорення широкого кола наукових питань. Серед учасників привертали увагу Юрій Баулін, Микола Хавронюк, Наталія Гуторова, Євген Письменський, Микола Карчевський, Ігор Косіч, Олена Орлюк, Віктор Ковальський та багато інших відомих правників. Значне коло фахівців підключилося до конференції онлайн.

Серед головних тем зустрічі: розвиток кримінального законодавства, правосуддя та адвокатура в контексті війни, межі захисту прав людини у воєнний час, а також відшкодування збитків, завданих війною, реформування юридичної освіти в контексті європейської інтеграції. Обговорювалися також питання правового реагування на нелояльність частини населення до України: чи встановила наука належну межу між державною зрадою та колабораціонізмом, питання причин підтримки сепаратизму, перешкоджання діяльності ЗСУ, небезпеку поширення наративів ворога. Промовці звернули увагу на те, чи є кримінальне право яромом для ЗСУ (йшлося про кримінальні провадження щодо військовослужбовців ЗСУ, які сьогодні «розвалилися»): чому науковці з цього приводу мовчали?

Актуальним стало також питання, а з чим саме підійшло українське кримінальне законодавство до початку війни та як змінювалося під впливом військових потреб: йшлося про регламентацію — чи була вона достатньою і належною; чи мали місце прогалини і суперечності. Окремою темою для обговорення став напрям що-

до незаконного перетинання державного кордону України, порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї: чи виправдали себе законодавчі новели?

Час обговорення вказаних та інших цікавих питань минув досить швидко. Невимушена обстановка, відвертість доповідачів, глибина та авторитетність аргументів привернули увагу усіх учасників конференції. А разом усе це, безумовно заклало бажання зустрітися знову і знову в УКУ, яке абревіатурою — синонімом високої якості освіти та освітянських технологій. Будь-який захід, що тут відбувається завжди ецікавою подією, яскравою зустріччю, насиченим воркшопом або студентською ініціативою.

В нинішніх умовах потрапити в УКУ на наукову конференцію — це значить опинитися в колі високоосвічених людей, поринути в активне інтелектуальне спілкування. На фоні того, що конференції наразі перетворилися в звичайну подію, тим більше, що відбуваються вони здебільшого on-line, інтерес до них поступово зникає. В УКУ конференції відбуваються вживу, або як кажуть виступаєш наодинці зо всіма. Енергія наукового спілкування тут стає значною силою, що надає науковцю впевненості, вимагає від нього бути переконливим, ґрунтовним і небагатослівним.

Підготував **Лесь КУРІННИЙ**, спеціально для ЮВУ.

Сергій БОЙКО та Світлана ГЛУЩЕНКО — адвокати року!

Всеукраїнський незалежний публічний конкурс «Адвокат року», які є щорічною професійною відзнакою Асоціація адвокатів України (ААУ) / Ukrainian Advocates' Association (UAA) визнав адвокатів Сергій Бойко та Світлана Глущенко Адвокатами року 2025.

Наш партнер Сергій БОЙКО — антикорупційна практика. Відзначений за практичні результати у складних антикорупційних справах, що впливають на формування підходів до захисту в цій категорії.

Радниця Світлана ГЛУЩЕНКО — категорія виконання судових рішень та судової практики. Відзначена за системну роботу зі складними судовими процесами та супровід виконання судових рішень.

Гаряча тема — зловживання процесуальними правами і дисциплінарні скарги на дії адвокатів. В Україні відсутній відкритий реєстр дисциплінарних рішень щодо адвокатів. Через це ані адвокати, ані суспільство не мають доступу ані до суті скарги, ані до мотивувальної частини рішення КДКА. У результаті ми не отримуємо прогнозованості, послідовності та правової визначеності щодо меж допустимої поведінки адвоката в судовому процесі та визначеності щодо поведінки.

Відсутність публічного реєстру дисциплінарних рішень адвокатури позбавляє такі рішення превентивної функції, оскільки адвокати не мають чіткого уявлення про межі допустимої професійної поведінки та правові наслідки її порушення, що унеможливорює формування єдиної та послідовної дисциплінарної практики. Водночас суспільство (клієнти) позбавлене ефективного механізму перевірки доброчесності адвоката, адже потенційний клієнт не має доступу до інформації про притягнення захисника до дисциплінарної відповідальності та її підстави.

Відсутність реєстру породжує недовіру як до окремих адвокатів, так і до інституту адвокатури загалом, створюючи ризики вибіркового застосування санкцій та пору-

шення принципу рівності. Крім того, відсутність доступу до масиву дисциплінарних рішень унеможливорює їх науковий і професійний аналіз, що позбавляє наукову та адвокатську спільноту інструментів для розвитку стандартів професійної етики та саморегулювання. У цьому контексті показово є наявність аналогічних відкритих реєстрів дисциплінарних рішень щодо суддів і прокурорів, що свідчить про інституційну нерівність рівня прозорості між різними суб'єктами системи правосуддя.

Тобто повноцінний реєстр дисциплінарних рішень виконував би функції: інформаційну — доступ до дисциплінарної практики; превентивну — формування у адвокатів усвідомлення стандартів допустимої професійної поведінки та правових наслідків їх порушення (власне, найважливіша функція, як на мене); гаранта рівності — дотримання принципів рівності, правової визначеності та недискримінаційного застосування дисциплінарних санкцій; аналітичну — науковий і професійний аналіз дисциплінарних рішень; інституційну — підвищує рівень довіри до адвокатури не тільки зі сторони суспільства, але й зі сторони суддів і прокурорів, які мають публічні реєстри.

При цьому окремі рішення КДКА публікуються вибірково та без зрозумілих критеріїв відбору. Так, на офіційному сайті КДКА Рівненської області (саме ця КДКА винесла рішення, про яке пише ОГП) розміщено кілька десятків рішень за 2024 рік із зазначенням імен адвокатів, щодо яких подано та розглянуто дисциплінарні скарги. За 2025 рік не знайшла жодного рішення на сайті. Така фрагментарна практика оприлюднення не може замінити повноцінний публічний реєстр і лише посилює проблему нерівності та непрогнозованості дисциплінарних процедур.

Водночас така практика свідчить, що створення повноцінного публічного реєстру дисциплінарних рішень є технічно та організаційно можливим, зокрема із зазначенням імен скажників і адвокатів, щодо яких подано скарги.

■ ДОВІДКА

За затягування судового процесу у резонансній справі про вбивство підлітка-адвоката притягнуто до дисциплінарної відповідальності.

У вересні 2025 року Шевченківський районний суд міста Києва ухвалив вирок у кримінальному провадженні щодо вбивства підлітка Максима Матерухіна на станції Київського фунікулера.

Ця справа набула значного суспільного резонансу та широко висвітлювалася в засобах масової інформації. Під час судового розгляду неодноразово фіксувалися факти навмисного затягування процесу з боку захисників обвинуваченого Артема Косова. Зокрема, без поважних причин зривалися судові засідання, створювалися перешкоди для дослідження доказів і допиту свідків.

Колегія суддів Шевченківського районного суду міста Києва неодноразово порушувала питання про притягнення адвокатів обвинуваченого до дисциплінарної відповідальності, однак ухвали суду тривалий час залишалися без розгляду.

З метою недопущення подальшого затягування розгляду кримінального провадження Генеральний прокурор Руслан Кравченко особисто взяв участь у судових засіданнях та неодноразово звертав увагу на неприпустиму поведінку адвокатів, які штучно ускладнювали судовий процес та порушували права інших учасників провадження.

У вересні 2025 року Офіс Генерального прокурора звернувся до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури зі скаргою щодо одного з адвокатів.

29 грудня 2025 року рішенням дисциплінарної палати КДКА Рівненської області скаргу Офісу Генерального прокурора задоволено. До адвоката застосовано дисциплінарне стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю строком на три місяці.

Підготувала **Дарья ПИСАРЕНКО**, спеціально для ЮВУ

Судовий індекс підвищився:

що це означає?

Український бізнес у 2025 році децю краще оцінив роботу судової системи: інтегральний показник Судового індексу (середній бал, який бізнес ставить судам) зріс з 2,60 до 2,75 бала з 5. Водночас довіра керівників компаній залишається низькою — лише 12% CEO довіряють судам, тоді як 60% висловлюють недовіру.

Про це свідчать результати дослідження європейської Бізнес Асоціації (ЕВА) у партнерстві з юридичною фірмою AEQUO. У 2025 році загальна оцінка українського бізнесу системи судочинства зросла до 2,75 бала, тоді як у 2024 році становила 2,60 бала.

Покращення оцінки були за всіма складовими індексу. Зокрема, юридичні фахівці підвищили оцінку якості організації та діяльності судової системи з 3,05 до 3,16 бала. Оцінка неупередженості судів також зросла — з 2,56 до 2,77 бала, хоча 33% опитаних юристів все ще стикаються з упередженістю у судових процесах.

Водночас рівень довіри до судової системи серед керівників компаній залишається низьким. У 2025 році він піднявся до 2,32 бала проти 2,19 бала роком раніше:

- лише 12% CEO скоріше або повністю довіряють судам;
- 60% — не довіряють;
- 27% — займають нейтральну позицію.

Серед найсильніших сторін судової системи експерти традиційно відзначають:

- доступність судових рішень;
- кваліфікацію суддів;
- якість рішень;
- передбачуваність результатів процесів.

Тоді як найгірші оцінки отримали строки розгляду справ і незалежність судової гілки влади. Основними чинниками, що підривають довіру бізнесу до судів, респонденти називають корупцію, надмірну завантаженість судів та тривалість розгляду справ.

Найвищу оцінку від професійної спільноти знову отримали:

- господарські суди — 3,4 бала (проти 2,72 у 2024 році);
- адміністративні суди — 3,13 бала; загальні суди — 2,93 бала.

Вперше господарські та адміністративні суди перетнули позначку 3 бали і опинилися в нейтральній зоні оцінок.

«Результати Судового індексу вкотре підтверджують: для бізнесу критично важливі залишаються не лише формальні зміни, а й сталість та передбачуваність судової практики. Питання незалежності судової системи та якості правозастосування все ще потребують системної уваги.» — сказав партнер юридичної фірми Aequo Олексій Філатов. Нагадаємо, робота суддів в Україні є однією з найбільш високооплачуваних. The Page за допомогою аналітиків YouControl в межах проекту «Гроші суддів» розповів, скільки заробляють українські судді.

Підготувала Катерина МИХАЙЛОВА,
спеціально для ЮВУ

Пріоритети Верховного Суду

Представники ВС та проекту ЄС «Право-Justice» обговорили ключові напрями подальшої співпраці в межах підготовки IV фази проекту.

Голова Верховного Суду назвав одним із найвагоміших результатів співпраці, досягнутих упродовж минулого року, оновлення Базу правових позицій ВС як унікальний технологічний інструмент забезпечення єдності судової практики, підвищення якості правозастосування, відкритості та доступності сформованої судової практики.

Керівниця проекту ЄС «Право-Justice» Оксана Цимбрівська наголосила, що важливим є дотримання в євроінтеграційному процесі практичних потреб у межах реалізації Дорожньої карти з питань верховенства права. Т. в. о. керівника Апарату ВС Р. Бабанли зосередив увагу на практичних аспектах майбутньої співпраці та необхідності чіткого планування заходів IV фази проекту.

Серед ключових напрямів, було виокремлено розвиток спроможностей дистанційного судочинства, підготовку змін до процесуальних кодексів щодо протидії зловживанню процесуальними правами, технічну підтримку та подальше точкове вдосконалення Базу правових позицій ВС. Крім того, учасники зустрічі узгодили розроблення та реалізацію комунікаційної стратегії судової влади, а також продовження тематичних навчань щодо розгляду кримінальних проваджень у справах про воєнні злочини.

У зустрічі також взяли участь заступниця керівниці проекту ЄС «Право-Justice», головна експертка з питань судової реформи О. Срібняк, керівник компоненту «Судова реформа» В. Чабан і головна експертка з питань модернізації судів С. Майструк, а також т. в. о. начальника відділу міжнародного співробітництва ВС А. Кулик.

Цифровізація в Мінюсті

Основні пріоритети 2025 року

У 2025 році цифровізація юстиції та посилення кібербезпеки залишалися серед пріоритетів Міністерства юстиції України. Робота була зосереджена на захисті державних реєстрів, розвитку електронних сервісів і цифровій інтеграції з Європейським Союзом.

Посилено кіберзахист державних реєстрів

Захищеність реєстрів — це те, без чого не можуть функціонувати будь-які електронні послуги. Тому протягом року Державне підприємство «Національні інформаційні системи» розгорнуло профілі безпеки на всі реєстри Міністерства юстиції. Такий рівень захисту наразі мають лише окремі реєстри сектору безпеки й оборони. Роботи з впровадження комплексного кіберзахисту на всі реєстри Міністерства юстиції України перебувають на завершальній стадії.

При цьому запущено нові цифрові послуги для громадських організацій. Так Мінюст підготувало до запуску дві нові онлайн-послуги для громадських організацій, а саме: реєстрація ГО на підставі модельного статуту; перехід чинної ГО на модельний статут. У грудні стартувало бета-тестування послуг на порталі «Дія», а вже 5 грудня першу громадську організацію на підставі модельного статуту було зареєстровано онлайн.

Також удосконалено роботу державних реєстрів. У 2025 році спрощено реєстрацію відокремлених підрозділів іноземних бізне-

сів в Україні. Ця зміна забезпечує прозорість та повноту інформації. В ЄДР запроваджено можливість реєструвати, змінювати та припиняти діяльність відокремлених підрозділів іноземних компаній, а також формувати європейський унікальний ідентифікатор (EUID), сумісний із системою BRIS. Це важливий крок до цифрової інтеграції України з ЄС.

Розпочато впровадження е-Нотаріату

У квітні 2025 року Уряд ухвалив постанову щодо використання спеціальних бланків нотаріальних документів. Рішення створює передумови для інтеграції реєстру спеціальних бланків в єдину систему е-Нотаріат, розробка якої триває.

Покращено захист онлайн-операцій з нерухомістю

У листопаді 2025 року ДП «НАІС» модернізувало програмне забезпечення Державного реєстру речових прав на нерухоме майно. Реєстратори отримали можливість засвідчувати операції за допомогою

Дія. Підпис. Це посилює захист кожної операції та зменшує ризики несанкціонованого доступу. Станом на середину грудня сервісом користуються понад 200 реєстраторів.

Розширено мережу цифрових офісів ДРАЦС

У 2025 році цифрові офіси ДРАЦС запровадили у Дніпрі та Львові — на додаток до офісу у Києві. Їхнє призначення — розвантажити фізичні ДРАЦСи та забезпечити проведення шлюбу онлайн, а згодом — й електронної процедури розірвання шлюбу. Загалом цифрові офіси вже провели понад 30 тисяч церемоній одруження, а це кожен п'ятий шлюб в Україні.

Оцифровано мільйони актових записів на прифронтових територіях. Загалом на прифронтових територіях уже оцифровано 6 млн актових записів (Донецька, Луганська та Миколаївська області), що дозволяє зберегти критично важливу інформацію у разі втрати паперових архівів.

Підтверджено стабільний попит на е-послуги у 2025 році:

- зареєстровано понад 100 тисяч дітей за допомогою послуги «Малютко», що складає 61% від всіх зареєстрованих народжень в Україні;
- відбулося 215 тисяч онлайн-реєстрацій ФОП;
- зареєстровано 10 тисяч ТОВ на підставі модельного статуту;
- до реєстру речових прав на нерухомість, за заявами поданими онлайн, внесено дані про 24 тисячі об'єктів нерухомості, які були зареєстровані до 2013 року;
- в автоматичному режимі було зареєстровано майбутніх об'єктів нерухомості: 395 будинків та 50 328 квартир, паркомісць, приміщень, тощо.

Крім того, введено в експлуатацію: 79 будинків та 5 820 квартир, паркомісць, приміщень, тощо. Кампанія щодо наповнення реєстру даними про нерухомість, права на яку були набуті до 2013 року, триватиме і у 2026 році.

Підготовлено за матеріалами Мін'юсту України

Повернення депортованих дітей:

утворено відповідний Реєстр відомостей

У Міністерстві юстиції України відбулася зустріч з делегацією США на чолі з помічником державного секретаря США з питань демократії, прав людини і праці Райлі Барнсом.

Основним фокусом зустрічі були питання депортованих та примусово переміщених росією дітей. Мін'юстом було подяковано США за системну підтримку у діяльності повернення депортованих дітей, поінформовано американську сторону про функціонування Реєстру відомостей щодо дітей, депортованих або примусово переміщених у зв'язку зі збройною агресією російської федерації проти України, а також про роботу Міжвідомчої комісії з верифікації відповідних даних.

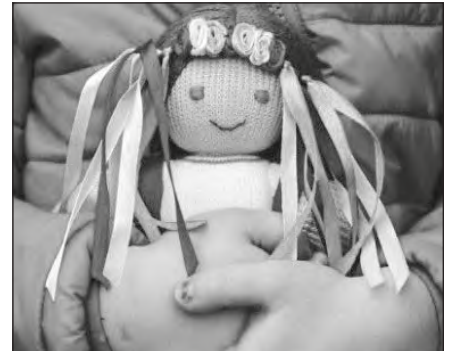
Заступник міністра юстиції Людмила Сукак наголосила, що рф, порушуючи норми Женевських конвенцій, відмовляється надавати будь-яку офіційну статистику, блокує моніторинг, не відповідає на запити міжнародних організацій, не допускає представників ООН та інших незалежних структур до місць утримання дітей. Далі сторони обговорили подальші міжнародні зусилля щодо повернення незаконно депортованих і примусово переміщених українських дітей, а також координацію правових та політичних механізмів притягнення рф до відповідальності за порушення міжнародного гуманітарного права. Також під час зустрічі Уповноважена у справах Європейського суду з прав людини Маргарита Сокоренко, звернула увагу на рішення Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) у міждержавних справах «Україна проти росії (щодо Криму)» та «Україна та Нідерланди проти Росії», які є важливою складовою у притягненні рф до відповідальності.

Саме у цих рішеннях ЄСПЛ підтвердив вчинення росією системних та безперервних від початку агресії рф з лютого 2014 року порушень прав людини та наголосив, що такі дії рф підривають основи миру та безпеки на Європейському континенті. Важливим етапом у забезпеченні невідворотності міжнародної відповідальності росії є виконання цих рішень, і Комітет міністрів Ради Європи вже розпочав відповідний нагляд. Оскільки з 2022 року рф відмовляється від контактів з органами Ради Європи, важливим елементом у цьому процесі є посилення політичного та юридичного тиску на рф не лише з боку організації, а й з боку окремих

держав. Комітет міністрів також прийняв рішення розглянути протягом 2026 року питання щодо викрадення українських дітей та незаконного позбавлення свободи цивільного населення.

Окремо сторони обговорили питання документування воєнних злочинів, аналізу озброєння, що застосовується російською федерацією під час атак, масштабів руйнувань об'єктів цивільної та критичної інфраструктури, а також проведення ідентифікації загиблих і зниклих безвісти осіб інститутами судових експертиз Міністерства юстиції України. Американську сторону було поінформовано, що за результатами майже чотирьох тисяч експертних досліджень сума зафіксованих збитків уже значно перевищує 73 мільярди гривень, при цьому підрахунок триває.

Додатково було обговорено питання можливої майбутньої співпраці між сторонами, зокрема, надання Американською стороною допомоги в забезпеченні інститутів судових експертиз Мін'юсту криміналістичним обладнанням, необхідним для документування воєнних злочинів.

Також окремо було наголошено на критичній важливості кібербезпеки для систем Міністерства юстиції України. Генеральний директор директорату цифрового розвитку, цифрових трансформацій та цифровізації Єгор Разогреев представив підхід Мін'юсту до посилення захисту державних реєстрів та цифрових сервісів, зокрема роботу над створенням галузевого Cybersecurity Operations Center (SOC).

Було акцентовано увагу на питаннях посилення спроможностей Міністерства юстиції України протидіяти кіберзагрозам, розвитку сучасної цифрової та безпекової інфраструктури, а також підвищення стійкості інформаційних систем і державних реєстрів.

Україна демонструє прогрес у виконанні рішень ЄСПЛ навіть в умовах війни

У 2025 році Комітет міністрів Ради Європи заклав нагляд за виконанням 97 рішень ЄС з прав людини у справах проти України — це на 44,8% більше, ніж у 2022 році.

Серед ключових досягнень: закриття справи «Олександр Волков проти України» після багаторічного нагляду — результат судової реформи; завершення нагляду у справі «Петухов проти України №2» після впровадження механізму перегляду довічних вироків; прогрес у виборчому законодавстві та митному регулюванні.

Упродовж 2025 року ЄСПЛ ухвалив 164 рішення у справах проти України (569 заяв). Частина справ визнано неприйнятними або такими, де порушень не встановлено.

Паралельно держава працює на випередження: проведено правову експертизу близько 7000 проєктів актів на відповідність Європейській конвенції з прав людини, надано висновки та застереження для запобігання майбутнім порушенням. Результати 2025 року підтверджують: Україна системно виконує рішення ЄСПЛ і впроваджує європейські стандарти захисту прав людини — навіть в умовах повномасштабної війни.

Підготовлено за матеріалами
Мін'юсту України

Щодо заборони суперечливої поведінки у практиці ВС

Верховний Суд останніми роками під час розгляду приватно-правових спорів системно застосовує давньоримську доктрину фrawdаторності правочину. Зокрема, станом на 15.11.2025 р. у Єдиному державному реєстрі судових рішень України міститься інформація про 6382 таких рішення, хоча конструкція фrawdаторності правочину в Цивільному кодексі України у її буквальному тлумаченні відсутня.

Петро ПАЦУРКІВСЬКИЙ,
магістрант II курсу Навчально-наукового інституту права
КНУ імені Тараса Шевченка

Venire contra factum proprium: заборони суперечливої поведінки

Верховний Суд послуговується під час вирішення ним приватно-правових спорів і давньоримською доктриною *venire contra factum proprium* — заборони суперечливої поведінки.

Радянська модель розуміння природи і сенсу цивільного права була покладена в основу цивільних кодексів Української РСР 1922 і 1963 років, а квінтесенція цього права була втілена у принципі «суб'єкту цивільного права можна те, що йому дозволено державою». Радянське цивільне право навіть натяку не містило на такі системоутворюючі властивості суб'єкта класичних цивільних відносин, як його автономія волі та приватний інтерес, які, за визначенням Верховного Суду, є підвалинами справжнього цивільного права.

З ухваленням нині чинного ЦК України, як зазначає А. Б. Гриняк, «ЦК України, відійшовши від радянської моделі «можна те, що дозволено», запровадив іншу модель «дозволено все, що не заборонено» правового регулювання». Внаслідок цього, як зауважила Н. С. Кузнецова ще у 2003 р., в українське цивільне право було повернуто в концентрованому вигляді «приватноправовий» код, а пріоритет вибору поведінки учасників цивільного обороту перейшов від держави до них самих.

Світоглядним та методологічним витоками вищезазначеної парадигмальної матриці застосування Верховним Судом доктрини заборони суперечливої поведінки учасників цивільних відносин, як переконує генетичний та системний аналіз його правових позицій та судової практики в цілому, стали рішення КЦС ВС від 16.05.2018 р. у спра-

ві № 449/1154/14 і рішення Великої Палати Верховного Суду від 27.06.2018 р. у справі № 668/13907/13-ц.

Зокрема, у першому з цих рішень Суд виснував, що добросовісність — це певний стандарт поведінки учасника цивільних відносин, який характеризується чесністю, відкритістю та повагою інтересів іншої сторони договору чи відповідного правовідношення. Інакше кажучи, це своєрідна максима, без врахування якої неможливо з'ясувати, була суперечливою чи ні поведінка учасників цивільних відносин у певному конкретному випадку.

Про значення добросовісності для визнання недійсним правочину

У рішенні ВП ВС йдеться про значення добросовісності для визнання недійсним правочину за участю юридичної особи. ВП ВС, зокрема, відзначила, що для визнання недійсним договору на тій підставі, що його було укладено представником юридичної особи із перевищенням повноважень, потрібно встановити насамперед наявність або відсутність підтверджених належними та допустимими доказами обставин, які б свідчили про те, що контрагент цієї юридичної особи діяв недобросовісно чи нерозумно. При цьому тягар доведення недобросовісності або нерозумності у поведінці контрагента за договором покладається на юридичну особу. По-друге, ВП ВС констатувала, що дії сторін такого договору повинні свідчити про відсутність справжнього наміру його укладення та виконання.

Ця парадигмальна матриця застосування Верховним Судом доктрини заборони суперечливої поведінки учасників цивільних відносин була вдосконалена як інстру-

ментально, так і концептуально у ряді наступних його рішень. Зокрема, йдеться про постанови ВП ВС від 23.10.2019 р. у справі № 922/3537/17, від 02.11.2021 р. у справі № 925/1351/19 та від 29.06.2021 р. у справі №916/2813/18, а також постанову КЦС ВС від 08.06.2022 р. у справі № 396/269/18.

У першій із вищезазначених справ Великої Палати Верховного Суду розглянувся спір, який стосувався проблеми застосування засади добросовісності при набутті права на нерухоме майно. В результаті вона виснувала, що добросовісна особа, яка набуває нерухоме майно у власність чи придбаває інше речове право на нього, вправі покладатись на офіційні відомості щодо речових прав інших осіб на це майно та наявність або відсутність обтяжень стосовно нього, які містяться в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно. Тому, як резюмувала ВП ВС, за відсутності у вищезазначеному реєстрі відомостей про права інших осіб на це майно чи обтяжень на нього особа, яка добросовісно покладалася на ці відомості, а саме не знала і не повинна була знати про існування таких прав або обтяжень на відповідне майно, правомірно набуває право на таке майно.

Касаційний цивільний суд ВС у справі № 396/269/18 від 08.06.2022 р., яка стосувалася спору щодо порушення засади добросовісності й «інтервенції» в чужі договірні відносини при укладенні іпотечного договору однією з його сторін, виснував, що український законодавець в окремих випадках, із врахуванням того, що інші особи (не сторони договору) не вправі ігнорувати наявність договору між його сторонами, а також фактичне і правове становище, що є його результатом, практикує впровадження спеціальних правил такої «інтервенції» в «чужі» договірні відносини. Як приклад КЦС ВС навів договір, укладений стороною корпоративного договору на порушення такого ж корпоративного договору — він, згідно правової позиції Суду, є нікчемним в разі, якщо інша сторона за договором знала чи повинна була знати про вищезазначене правопорушення. При цьому КЦС ВС зіслався на ч. 6 ст. 7 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю». В підсумку Суд резюмував, що на рівні юридичних норм цивільного законодавства немає припису, який би передбачав нікчем-

ність договору іпотеки або включав можливість звернення стягнення на предмет іпотеки у випадку, якщо внаслідок правочину іпотеки сталося втручання в чужі договірні відносини, до прикладу, в договір купівлі-продажу з відстроченням платежу.

Отже, кроком Верховного Суду в опануванні доктринами заборони суперечливої поведінки учасників цивільних відносин при вирішенні цивільно-правових спорів та його підготовки до системного застосування цієї доктрини стало вироблення ним парадигмальної матриці добросовісності як загальної засади всього цивільного права. Одночасно з вищезазначеною якістю добросовісності є підвалиною доктрини «*venire contra factum proprium*». Ці феномени співвідносяться між собою як загальне та особливе. Для з'ясування питання, чи мала місце суперечлива поведінка учасника цивільних відносин у певному конкретному правовідношенні, передусім необхідно встановити, було чи не було допущено цим учасником порушення добросовісності як основи приватного права в цілому, оскільки між цими явищами правової дійсності існує пряма взаємозалежність.

Активне впровадження доктрини: заборони суперечливої поведінки в судову практику

Паралельно зі створенням парадигмальної матриці добросовісності як загальної засади цивільного права в цілому та підвалини доктрини суперечливої поведінки учасників цивільних відносин Верховний Суд розпочав активне впровадження цієї доктрини в судову практику. Його ініціаторами виявилися судді КЦС ВС В. І. Журавель та В. І. Крат. Зокрема, вони висловили окремі власні думки до рішень КЦС ВС від 25.08.2018 р. у справі № 596/2472/16-ц, від 16.01.2019 р. у справі № 479/127/16-ц та від 20.02.2019 у справі № 543/1178/15-ц, у яких наполягали, що вищезазначені справи у правовому сенсі схожі зі справою № 3-502гс15, яку Верховний суд України розглянув 22.04.2015 р. та застосував в ухваленому рішенні доктрину «*venire contra factum proprium* (заборони суперечливої поведінки)».

Особливий інтерес для розуміння процесів і процедур системного застосування в судочинстві України доктрини заборони суперечливої поведінки, на нашу думку, являють собою такі парадигмально значимі рішення Верховного суду: 1) постанова ОП КЦС ВС від 10.04.2019. р. у

справі № 390/34/17 та постанова КЦС ВС від 30.07.2020 р. у справі № 357/7734/18; 2) постанова ВП ВС від 26.10.2022 р. у справі № 227/3760/19-ц та постанова КЦС ВС від 14.12.2022 р. у справі № 126/2200/20; 3) постанова КЦС ВС у справі № 450/2286/16-ц; 4) постанова ВП ВС від 21.05.2021 р. у справі № 461/9578/15-ц; 5) постанова КЦС ВС від 04.08.2021 р. у справі № 185/446/18. Їх зміст розкриває еволюцію підходів Верховного Суду до практичного застосування в судовій практиці доктрини заборони суперечливої поведінки та особливості розвитку інтерпретації ним цієї доктрини, а в сукупності демонструє становлення вітчизняної суддівської концепції доктрини заборони суперечливої поведінки.

Суттєво примножило інструментальний потенціал доктрини заборони суперечливої поведінки рішення ВП ВС від 16.06.2020 р. у справі № 145/2017/16-ц, яка стосувалася вирішення земельного спору. Зокрема, Верховний Суд у ньому дійшов висновку, що у праві України ця доктрина проявляється, серед іншого, «у кваліфікації певних поведінкових актів (так званих конклюдентних дій) особи — сторони правочину (наприклад, прийняття оплати за товар за договором купівлі-продажу) як волевиявлення, яке свідчить про вчинення правочину, зокрема, про його схвалення». При цьому ВП ВС покликала ще на постанову Верховного Суду України від 19.08.2014 р. у справі № 3-59гс14. Прикметне резюме Верховного Суду у цьому рішенні: «Відповідно до частини другої статті 205 ЦК України правочин, для якого законом не встановлена обов'язкова письмова форма, вважається вчиненим, якщо поведінка сторін засвідчує їхню волю до настання відповідних правових наслідків. Отже, конклюдентними діями може підтверджуватися лише укладення договору в усній формі».

Цей підхід ВП ВС до тлумачення змісту та інструментального потенціалу доктрини заборони суперечливої поведінки знайшов свій подальший розвиток та конкретизацію у її постанові від 26.10.2022 р. у справі № 227/3760/19-ц. Зокрема, Верховний Суд у ній наголосив, що виконання правочину його сторонами може бути способом з'ясування їх волевиявлення ще «до вчинення правочину, відповідно до його суттєвих умов, передбачених законодавством». Із цієї гіпотези ВП ВС висувала, що суду потрібно встановити в процесі вирішення спору не просто факт використання спірного майна однією зі сторін, але й те, чи вона сплачувала іншій стороні правочину за таке його використання, а також її правонаступникам і чи приймали вони таку оплату. У випадку якщо договір виконувався обома сторонами, то його кваліфікація як неукладеного, резюмував Суд, виключається, договір вважається укладеним і може бути оспореним, якщо немає законодавчих застережень про інше.

Дещо інший правовий інструментарій пропонує доктрина заборони суперечливої поведінки під час її застосування в спорах щодо розпорядження учасниками цивільного обороту спільним сумісним майном. Цей висновок можна зробити з аналізу постанови ВП ВС від 21.05.2021 р. у справі № 461/9578/15-ц. Зокрема, Верховний Суд виснував, що співвласник, який надав згоду іншій особі-співвласнику на розпорядження спільним майном, яке являє собою допоміжні приміщення будинку, за жодних обставин не вправі посилатися на недійсність такої його згоди та порушення своїх прав тільки внаслідок відсутності нотаріального посвідчення цієї згоди. При цьому суд пояснив, що згода співвласника допоміжних приміщень на розпорядження ними іншим співвласником є одностороннім правочи-

ном, тому не може кваліфікуватися як договір між співвласниками стосовно розпорядження спільним майном згідно ст. 358 ЦК України чи договір про поділ майна, яке є у спільній власності, згідно ст. 367 ЦК України. Окрім того, ВС зазначив, що статті 358 та 367 ЦК України регламентують відносини спільної часткової власності, в той час як правовий режим допоміжних приміщень в багатоквартирному будинку визначається статтею 382 ЦК України як спільна сумісна власність. В підсумку Суд, зіславшись на те, що в основі доктрини заборони суперечливої поведінки лежить засада добросовісності, констатував, що законодавець не передбачив обов'язку нотаріального посвідчення одностороннього правочину із надання співвласником згоди іншій особі-співвласнику на розпорядження допоміжними приміщеннями багатоквартирного будинку.

Аналіз досвіду Верховного Суду із системного впровадження у вітчизняну судову практику доктрини заборони суперечливої поведінки учасників цивільних відносин в період її становлення як якісно виокремленого феномену переконує, що цей період охопив головню відрізок часу із квітня 2019 року по січень 2023 року. Впродовж нього Верховним Судом було вироблено стійке загальне розуміння доктрини заборони суперечливої поведінки як конкретного прояву засади добросовісності цивільного права в її українському ціннісному контексті, а також напрацьовано концептуальні контури послугоування судами цією доктриною у таких сферах приватного права, як судові вирішення земельних спорів та спорів в царині спадкування, в спорах щодо розпорядження спільним сумісним майном та у сфері кондикційних зобов'язань.

Світоглядний і методологічний каркас вищезазначеної парадигмальної матриці застосування Верховним Судом доктрини за-

борони суперечливої поведінки учасників цивільних відносин набув ще більшої стійкості концептуально й інструментально, а також розширився змістовно за рахунок наступної судової практики Верховного Суду. До уже проаналізованих нами вище сфер застосування цієї доктрини додалися деякі нові її сфери. Прикметно, що ініціатором та послідовним лобістом цих інновацій знову виступив суддя Верховного Суду В. І. Крат.

Зокрема, він в оприлюдненій ним Окремії думці судді КЦС ВС від 09.12.2024 р. у справі № 404/7235/22 про так звану «конкуренцію» стягувачів аліментів та процесуальну добру совість зазначив, що проявом принципу доброї совісті є те, що сторона в судовому процесі, зокрема, позивач, не вправі розумно висувати твердження, які несумісні з правовою позицією, зайнятою нею раніше в судовому процесі, який уже відбувся. «Принцип процесуальної доброї совісті навряд чи має толерувати, — наголосив він, — непостійність учасників процесу, а навпаки покликаний забезпечити послідовну поведінку учасників спору. Адже суд не є місцем для «безцеремонної процесуальної гри». Як резюмує В. І. Крат: «Правопорядок не може допускати ситуацій, за яких особа наполягає в різних судових процесах на правдивості протилежних одне одному тверджень задля просування власних інтересів».

Висновки

Аналіз судової практики Верховного Суду у сфері застосування ним доктрини заборони суперечливої поведінки учасників цивільних відносин переконує, що поява останньої не випадкова і не є наслідком суддівського свавілля. Навпаки, ця доктрина стала одним із переконливих свідчень тектонічного зміщення парадигмальних засад цивільного права України від його радянської моделі «учаснику цивільних відносин можна те, що дозволено законом» до його нинішньої моделі «цьому учаснику можна все, що законом не заборонено». Проаналізована нами суддівська практика містить у собі щонайменше два якісно відмінних між собою набутого досвіду. Перший із них стосується вироблення Верховним Судом парадигмальної матриці дотримання добросовісності як загальної засади усього цивільного права, як його атрибутивного імпера-

тиву та постійно діючої функції. Щоб відповідати критерію добросовісності, як виснував Верховний Суд, вчинки та дії учасників цивільних відносин повинні здійснюватися в такий спосіб, щоб вони були сповна суголосними із загальноприйнятими нормами суспільної моралі, передусім в аспекті відповідності застосування ними засобів правового регулювання цілям, які ставляться перед учасниками цивільного обороту.

Одночасно з вищезазначеною якістю добросовісності є безпосередньою підвалиною доктрини заборони суперечливої поведінки учасників цивільних відносин. Це другий пласт досвіду, набутого Верховним Судом у процесі впровадження цієї доктрини в суддівську практику. Ці обидва пласти правової реальності співвідносяться між собою як загальне та особливе. Для з'ясування питання, чи мала місце суперечлива поведінка учасника цивільних відносин у певному конкретному правовідношенні, передусім необхідно встановити, було чи не було допущено цим учасникам порушення добросовісності як основи приватного права в цілому, оскільки між цими явищами правової дійсності наявна пряма взаємозалежність.

Період становлення системного застосування Верховним Судом доктрини заборони суперечливої поведінки охопив собою головню відрізок часу із квітня 2019 по січень 2023 року. Впродовж нього Верховним Судом було вироблено стійке загальне розуміння сенсу доктрини заборони суперечливої поведінки як конкретного прояву засади добросовісності цивільного права в її українському ціннісному контексті, а також напрацьовано концептуальні контури послугоування судами цією доктриною в таких сферах приватного права, як судові вирішення земельних спорів та спорів в царині спадкування, в спорах щодо розпорядження спільним сумісним майном та у сфері кондикційних зобов'язань. Згодом до вищезазначених сфер додалися також застосування цієї доктрини у спорах щодо «конкуренції» стягувачів аліментів та у сфері орендних відносин. Певний досвід застосування доктрини заборони суперечливої поведінки Верховний Суд набув й у деяких інших сферах цивільних відносин.

Вищевикладене, на нашу думку, уможливорює висновок, що у вищезазначений період часу сформувалась в її найзагальніших контурах також парадигмальна матриця застосування у вітчизняній судовій практиці завдяки інноваційному та креативному мисленню суддів та судів, головню Верховного суду, доктрини заборони суперечливої поведінки та її вітчизняної інтерпретації.

Гренландія стає точкою відліку для Європейського Союзу

Наміченим на полях Всесвітнього економічного форуму, що відкрився 19 січня, в Давосі багатостороннім дискусіям щодо українського конфлікту передували переговори делегацій США та України в Майамі, які завершилися безрезультатно. Зустрічі в Давосі за участю лідерів країн Євросоюзу також не обіцяють проривів, враховуючи зростаюче взаємне відчуження між США та європейськими союзниками України у зв'язку із ситуацією навколо Гренландії.

Обговорення української теми на Всесвітньому економічному форумі (ВЕФ) в роботі якого візьме участь велика група західних лідерів і найчисленніша в історії ВЕФ американська делегація на чолі з президентом Трампом, піде не за запланованим сценарієм і у зв'язку з цим загрожує будь-якими несподіванками.

Напередодні газета The Financial Times повідомила, що радники лідерів західних країн національної безпеки, які розраховували розпочати свою роботу в Давосі з обговорення українського врегулювання, були змушені в останній момент скоригувати порядок денний зустрічі на полях ВЕФ, щоб спочатку зайнятися Гренландією. Видання Politico підтверджує, що з огляду на гостроту кризи у відносинах євроатлантичних союзників Гренландія стає темою номер один, відсуваючи Україну на другий план. Залишається незрозумілим, яке місце займе обговорення теми українського врегулювання на ВЕФ і коли зустрінеться з президентом Зеленським президент Трамп.

Тема Гренландії, яка незаплановано увірвалася в роботу 56-ї сесії ВЕФ, стане не єдиним фактором, який ускладнює просування у пошуку українського врегулювання. майбутнім обговоренням в Давосі передували переговори делегацій США і України в Май-

амі, що відбулися 17–18 січня, які, судячи з усього, так і не зрушили обговорення ключових питань врегулювання з мертвої точки.

З української сторони в переговорах з американською делегацією у складі спецпредставника президента США Стівена Уїткоффа, зятя Трампа Джаредда Кушнера, міністра армії США Деніела Дріскола і співробітника Білого дому Джоша Грюнбаума взяли участь секретар Ради безпеки і оборони Рустем Умеров, новий керівник офісу терористів та екстремістів) та голова парламентської фракції правлячої партії «Слуга народу» Давид Арахамія. Як заявила напередодні посол України у Вашингтоні Ольга Стефанишина, Київ продовжує «активні консультації зі США щодо майбутньої архітектури безпеки та довгострокового економічного розвитку нашої держави».

«Ми працюємо над двома ключовими документами — угодами про гарантії безпеки та економічне процвітання України загальним обсягом до \$800 млрд, які можуть підписати на Всесвітньому економічному форумі в Давосі. Мета візиту — доопрацювання цих домовленостей із американськими партнерами, щоб вони максимально відповідали національним інтересам України», — повідомила посол Стефанишина. Проте короткі заяви української сторони, зроблені за підсумками дводенних

консультацій у Майамі, свідчать про відсутність прогресу у вирішенні ключових перешкод на шляху до встановлення миру.

Президент Зеленський, коментуючи переговори, обмежився констатацією того, що сторони «працюють над документами, які необхідні для завершення війни». «Важливо, що українська команда повністю інформує американську сторону про те, що відбувається в Україні, і про постійні російські удари по нашій енергосистемі», — зазначив він.

Ще одним показником є нова напруженість між США та Україною, що виникла після того, як минулого тижня, безпосередньо перед консультаціями в Майамі, в інтерв'ю агентству Reuters президент Трамп зробив гучну заяву про те, що узгодження умов майбутнього українського миру гальмує не Москва, а президент Зеленський.

У ЄС сперечаються про доцільність закупівель для України американської зброї на європейські гроші. Відразу після цього, ухвалюючи у Києві президента Чехії Петра Павла, президент Зеленський підтвердив існування розбіжностей із Вашингтоном. «Ми просто знаходимося з деяких питань не на одному боці», — відкрито визнав на спільній прес-конференції з Петром Павлом Володимир Зеленський. За його словами, Україна продовжує наполягати на тому, щоб чисельність ЗСУ після завершення конфлікту залишилася на рівні 800 тис. осіб при забезпеченні необхідного зовнішнього фінансування. «Нам потрібні гроші для того, щоб у нас ця армія залишилася, щоб у нас було 800 тис. — це не просто слова, це конкретні гроші, конкретний обсяг на конкретні роки. І в бюджеті таких грошей Україна не матиме», — заявив Володимир Зеленський. При цьому він також висловив сподівання на підписання у Давосі угоди про поновлення України на \$800 млрд.

На фоні цього видання Axios з посиланням на джерела повідомило про те, що, незважаючи на відсутність офіційного запрошення російській стороні на Всесвітній економічний форум, спецпредставник президента РФ Кирило Дмитрієв все ж таки відвідає Давос 20 січня для переговорів щодо американського мирного плану зі спецпосланцем президента США Стівеном Уїткоффом.

Підготовлено за матеріалами іноземних ЗМІ

У перші дні повномасштабного вторгнення парламент згадав про питання колабораціонізму

В березні 2022-го депутати додали до Кримінального кодексу статтю 111-1. Кримінально-каранюю стає співпраця українців на окупованих територіях з окупаційною владою, заняття там будь-яких посад, керування школами, ведення спільного бізнесу і багато іншого. Через поспіх стаття вийшла сирого і неоднозначною — про це говорять і правозахисники, і правоохоронці, які постійно з нею працюють. А верховний комісар ООН у своїй доповіді зазначив, що за пів року — з грудня 2024 по травень 2025 року — українські суди засудили за колабораціонізм 625 українців, і з них 51 мали виправдати.

Дискусії про те, що статтю треба міняти, точаться вже кілька років. У Верховній Раді зареєстрували щонайменше вісім законопроектів, які пропонували зміни, але вже три роки до теми не поверталися. Кореспондентка «Бабеля» Оксана Коваленко написала великий текст про недоліки і слабкі місця статті про колабораціонізм. А після цього було організовано дискусію між прокурором Офісу генпрокурора Олександром Жилою і депутатом профільного правоохоронного комітету Олександром Бакумовим, автором одного із законопроектів. Дебати про зміни, які варто зробити в статті про колабораціонізм (і не лише в ній), тривали дві години. Ми вибрали головне і переказали зрозумілою мовою. Це все, що вам бажано знати на тему.

Потрібно чітко визначити, що таке колабораціонізм і відділити колаборантів від інших злочинців, які допомагають країні-агресору:

Першими і найбільш небезпечними є державні зрадники. Стаття 111 КК. Умисні дії на шкоду суверенітету, територіальній цілісності та недоторканості, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України: перехід на бік ворога в період збройного конфлікту, шпигунство, надання іноземній державі допомоги в проведенні підривної діяльності проти України.

Другими є пособники державі-агресору. Стаття 111-2 КК. Допомога державі-агресору, її збройним формуванням, вчинені громадянином України, іноземцем чи особою без громадянства, за винятком громадян держави-агресора, з метою завдати шкоди Україні. Це може бути підтримка рішень агресора, передача матеріальних ресурсів чи інших активів представникам держави-агресора, її збройним формуванням тощо.

Глорифікатори. Стаття 436-2 КК. Виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, розпочатої у 2014 році, а також глорифікація осіб, які здійснювали збройну агресію Російської Федерації проти України, розпочату у 2014 році.

Варіант такого визначення вже є в проекті нового Кримінального кодексу. Колабораціонізм — це підтримка громадян України на окупованих територіях саме держави-агресора і добровільно співпраця з нею в адміністративній, політичній, економічній та інформаційній сферах.

Щоб вконтати склад злочину, важатися злочиним, колаборація має завдавати шкоди. Наприклад, національним інтересам чи суверенітету. Якщо людина працює в окупаційній адміністрації і просто роздає гуманітарну допомогу чи допомагає людям виживати в окупації — це не має вважатися злочиним (а зараз вважається, і вже є вирокі). Також варто розрізняти шкоду, яку спричиняють люди на різних посадах у тих самих органах влади. Наприклад, керівник відділу кадрів окупаційної поліції та її очільник. Зараз робота на будь-якій посаді в правоохоронних органах — це злочин.

Частина 7 статті 111-1 КК. Добровільне зайняття громадянином України посади в незаконних судових або правоохоронних органах, створених на тимчасово окупованій території, а також добровільна участь громадянина України в незаконних збройних чи воєнізованих формуваннях, створених на тимчасово окупованій території, та/або в збройних формуваннях держави-агресора чи надання таким формуванням допомоги у веденні бойових дій проти Збройних сил України.

Олександр Жила — заступник профільного управління ОГП, яке керує розслідуваннями колабораціонізму. Він знає всі розуміється на проблематиці цієї статті і володіє питанням її виправлення.

Він вважає, що у кожному конкретному випадку треба зважати на конкретні обставини. Так, рятувальники, які просто гасять пожежі в будинках українців в окупації, не завдають шкоди державі. Якщо ж разом вони обслуговують військові частини окупантів, допомагають рятувати техніку, це інша справа. Так само з людьми, які роздають гуманітарну допомогу. Якщо натомість вони вимагають від українців отримати російське громадянство — це вже не просто допомога місцевим.

Як альтернативний варіант можна прописати відповідальність не за те, що людина обіймала ту чи іншу посаду, а за конкретну роботу, яку вона на ній виконувала: оперативно-розшукову, розвідувальну, досудове розслідування і так далі. Важливо визначити умови, за яких людину, що співпрацювала з окупантами, звільняють від відповідальності. Аналогічна норма є в статті про державну зраду: якщо людина повідомляє, що її вербували зробити щось на шкоду Україні, її не карають. Якщо щось подібне пропишуть у статті про колабораціонізм, люди отримають алгоритм дій — документувати співпрацю з окупантами і за першої можливості повідомити про всі деталі українським правоохоронцям. У статті можна передбачити й інші умови, за яких людину можуть звільнити від кримінальної відповідальності.

У Кримінальному кодексі потрібно також визначити, що таке «окупаційна адміністрація». Це визначення вже є в інших законах,

і там воно дуже широке, тобто включає і підприємства, і установи, і нотаріат, адвокатуру. Через це до відповідальності за колабораціонізм притягують широке коло людей. Конкретне визначення дозволить це коло звужити. Визначення можна прописати в примітках до статті. Або ж уточнювати, що колаборантом може бути не будь-який співробітник органів влади, а лише керівник, менеджер високого рангу, який має повноваження ухвалювати рішення.

Про те коли статтю про колабораціонізм можуть змінити — каже депутат Олександр Бакумов. Зміни залежать від того, куди рухатимуться мирні переговори. Поки парламент не готовий пом'якшувати умови відповідальності. Навпаки, з 2022-го відповідальність за колабораціонізм хотіли лише посилювати. Нові законопроекти пропонували вводити штрафи і збільшувати строки позбавлення волі. Рано чи пізно статтю, швидше за все, пом'якшать. Це буде сигнал для українців на окупованих територіях, що країна розуміє всі труднощі, з якими вони стикаються, що рано чи пізно вони повернуться додому і їх не покарають за життя, якого вони не обирали. Але тотальна декриміналізація на цьому етапі війни посилить ворога. Парламент має знайти збалансоване рішення — цього чи вже наступного скликання. Участь в незаконних органах влади, потрібно декриміналізувати і зробити адміністративними правопорушеннями. Зараз у законі покарання за обома частинами — заборона обіймати певні посади від 10 до 15 років.

Насправді такий строк заборони суперечить Загальній частині Кримінального кодексу, яка, зокрема, визначає, яким може бути покарання. Загальна частина передбачає, що заборона обіймати посади може тривати не більше як 5 років. По суті тим самим держава створює лустрацію. Про те витратити на такі розслідування час і ресурси правоохоронців, прокурорів, суддів нерационально.

Допомога військовим і вступ до армії окупантів має каратися, як державна зрада, а не колабораціонізм, як зараз. Цей пункт треба вилучити зі статті. Колабораціонізм — це про цивільну і господарську взаємодію з ворогом під час окупації. Допомога армії ворога — більш серйозний злочин. Ці поняття між собою не треба плутати.

Поки колабораціонізм вважається будь-яка господарська діяльність на окупованих територіях, правоохоронцям під час розслідувань варто орієнтуватись на Міжнародне гуманітарне право. Наприклад, одна із Женевських конвенцій говорить про те, що окупанти мають право збирати на підконтрольних територіях податки. Тобто, наприклад, перереєстрація ФОП і подальша сплата податків українцями не є колабораціонізмом. Однак це не означає повної амністії для ФОПа — важливо, кому саме вони постачали продукцію і надавали послуги, чи вигравали державні тендери, чи підтримували якимось чином армію окупанта і так далі.

Щоб не плутати колабораціонізм і пособництво державі-агресору, у Кримінальному кодексі визначені певні склади цих злочинів.

Конкретно в статті 111-2. Зараз вона звучить так: «Умисні дії, спрямовані на допомогу державі-агресору (пособництво), збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора, вчинені громадянином України, іноземцем чи особою без громадянства, за винятком громадян держави-агресора, з метою завдання шкоди Україні. Це може бути у вигляді реалізації чи підтримки рішень держави-агресора, збройних формувань; збору і передачі матеріальних ресурсів чи інших активів представникам держави-агресора, її збройним формуванням». Необхідно зазначити, що пособниками можуть бути громадяни не країн-учасниць міжнародного воєнного конфлікту, а іноземці, які підсилюють економічно і політично державу-агресора.

Підготувала **Оксана КОВАЛЕНКО**, спеціально для ЮВУ

Ухилянти у розшуку

Новий міністр оборони Михайло Федоров заявив, що наразі у розшуку перебувають два мільйони громадян, 200 тисяч — в СЗЧ.

«Я не хочу бути популістом, хочу бути реалістом. Міністерство оборони потрапляє в мої руки з мінус 300 мільярдів, двома мільйонами українців, які перебувають в розшуку, і 200 тисяч — в СЗЧ (самовільне залишення частини). Тому нам потрібно вирішити, зробити нашу домашню роботу щодо тих проблем, які є сьогодні, для того, щоб можна було рухатися далі», — сказав він перед голосуванням у Верховній Раді щодо затвердження його на посаді нового міністра оборони.

Звідки у нього ці дані, Федоров не уточнив. Як відомо, військовослужбовець ЗСУ і колишній народний депутат Ігор Луценко раніше заявляв, що у жовтні 2025 року було зафіксовано 21 602 випадки СЗЧ. Він впевнений, що СЗЧ і дезертирство — це головна проблема українського війська. Раніше в Офісі генпрокурора повідомили, що за час повномасштабної війни в Україні порушили майже 300 тисяч справ за СЗЧ та дезертирство. Найбільше справ були порушено протягом минулого року. 4 вересня Верховна Рада ухвалила в першому читанні законопроект №13260, що передбачає повернення кримінальної відповідальності для військовослужбовців за перше самовільне залишення військової частини (СЗЧ).

Народний депутат від «Слуги народу» та член комітету з питань національної безпеки, оборони та розвідки Олександр Федієнко в ефірі Радіо Свобода (проект «Свобода Live») зазначав, що Верховна Рада може ухвалити закон про повернення кримінальної відповідальності за самовільне залишення військової частини (СЗЧ) вже на початку 2026 року.

Власна інформація ЮВУ

■ КОРДОНИ

Про референдум щодо українських територій

Президент України Володимир Зеленський заявив, що Україна не може просто залишити території Донецької, Луганської, Запорізької та Херсонської областей.

За словами Володимира Зеленського, з цих територій не можна просто відійти. «Ні президент, ні парламент, ні референдум тут не можуть змінити одного факту: це суперечить нашому законодавству» — поінформував він. Крім того, зауважив президент, справа не лише в законі - на цих територіях проживають близько 300 тисяч людей.

«Ми не можемо просто «вийти» і залишити їх, зважаючи на те, скільки поранених і загиблих. Там стоїть наша армія», — сказав Зеленський. Глава держави наголосив, що будь-які рішення щодо потенційного компромісного врегулювання можуть ухвалюватися лише за прямої згоди громадян України. За його словами, йдеться про конкретний план, який складається з 20 пунктів, а не про загальні чи декларативні домовленості. Він також зазначив, що серед можливих варіантів компромісу розглядається ідея створення вільної економічної зони з дзеркальним відведенням військ на кілька кілометрів з обох сторін.

«Якщо рішення буде стосуватися такого формату, тоді референдум — це шлях його ухвалення або відхилення», — наголосив Зеленський. За його словами, позиція України та США є спільною — війну потрібно завершувати дипломатичним шляхом, змусивши росію піти на мир. Президент зазначив, що росія негативно ставиться до ідеї референдуму, адже його проведення потребує реальної безпеки та припинення вогню. За оцінкою української сторони, для організації референдуму необхідно щонайменше 60 днів повної тиші.

Підготовлено за повідомленнями інформагенцій

■ ПРО НАБОЛІЛЕ

Такою є наша столиця — чотири роки війни і 27 відновлених будинків:

хто провалив відбудову житла в Києві

Заступник голови Святошинської РДА Бірюк Павло Михайлович заявив, що в районі за 4 роки не відновлено повністю жодного будинку постраждалого від російських атак. В чому справа?

Він зауважив, що війна триває вже четвертий рік. Київ регулярно зазнає ракетних і дронних атак, унаслідок яких пошкоджуються житлові будинки. За цей час у столиці було пошкоджено понад 2000 багатоквартирних будинків. Це не поодинокі випадки, а системна проблема, яка напругу стосується десятків тисяч киян. Станом на кінець 2025 року офіційна статистика виглядає приголомшливо:

Лише 27 багатоквартирних будинків у Києві було повністю відновлено, ще 8 будинків перебували лише на стадії підготовки проектної документації та кошторисів. Фактично за чотири роки війни менше 10% пошкоджених будинків навіть не відновлено, а лише дійшли до початкових етапів паперової роботи. Це не можна списати ані на війну, ані на відсутність ресурсів. У Києві є бюджет, є управлінська вертикаль і є чітко визначені зони відповідальності. Проблема — в іншому, у безвідповідальності. Чому це питання відповідальності, а не «об'єктивних труднощів» Відновлення багатоквартирних будинків у Києві —

це не стихійний процес і не волонтерська ініціатива. Це чітко регламентована сфера з визначеними органами влади, повноваженнями та бюджетними процедурами. У цій системі немає «нічийної зони». Кожен етап — від виділення коштів до здачі об'єкта — має конкретного відповідального. Тому варто чітко розібратися, хто саме і за що відповідає.

Київська міська рада: політична відповідальність. Київська міська рада є ключовим органом, який: затверджує бюджет міста Києва; визначає пріоритети фінансування; ухвалює міські цільові програми, зокрема програми відновлення. Саме Київська рада ухвалює рішення, скільки коштів і на що витрачає місто. І якщо за чотири роки війни відновлення житлових будинків не стало безумовним пріоритетом бюджету — це політичне рішення, а не технічна помилка. Бо якщо фінансування виділялося фрагментарно або за залишковим принципом — це також політична відповідальність.

Київська міська державна адміністрація: управлінський провал, бо вона фор-

мує бюджетні запити; готує проекти міських програм; координує діяльність департаментів і районів; контролює виконання рішень Київради. І саме КМДА мала забезпечити системний підхід до відновлення житла, а не точкові рішення «після чергового обстрілу». Фактично ж ми бачимо ситуацію, коли десятки будинків роками залишаються у статусі: «обстежено», «у підготовці», «на стадії проектування». Це свідчить не про відсутність механізмів, а про відсутність управлінської волі і чіткої координації.

Районні державні адміністрації: виконання бездіяльність. Саме районні державні адміністрації є: замовниками проектних робіт; розпорядниками бюджетних коштів; організаторами тендерів; відповідальними за укладання договорів і контроль виконання робіт.

Проектна документація не може готуватися роками. Тендери не можуть постійно зриватися без наслідків. Умови воєнного часу, навпаки, мали б спрощувати і прискорювати процеси, а не перетворювати їх на бюрократичне болото.

Департаменти КМДА: системна інерція. Окрему роль відіграють профільні департаменти КМДА — будівництва, інфраструктури, житлово-комунального господарства. Саме вони відповідають за: технічну політику; погодження та експертизи; методичне керівництво районами; формування стандартів відновлення. І якщо погодження і експертизи тривають місяцями або роками — це системна проблема, а не окремі помилки на місцях. Головне: у Києва є ресурси, але немає відповідальності. У столиці України є: мільярдні бюджети; досвід капітального будівництва; повноваження місцевого самоврядування; надзвичайні умови, які дозволяють спрощувати процедури. Немає лише одного — персональної відповідальності за результат. Коли за чотири роки війни в столиці відновлюють лише 8 багатоквартирних будинків — це вже не наслідок обстрілів. Це наслідок управлінського провалу всієї вертикалі міської влади.

Висновок. Відбудова пошкоджених будинків у Києві — це не питання майбутнього. Це питання сьогодення і виживання людей. І якщо система не здатна за чотири роки війни відновити навіть десяту частину пошкодженого житла, то проблема не в ракетах. Проблема — в рішеннях тих, хто мав ці будинки відновити.

Власна інформація ЮВУ

■ ІНФОБІЗНЕС

Правослухняність власників найбільших телеграм-каналів

Народний депутат від фракції «Голос» Ярослав Железняк опублікував розслідування, у якому назвав ймовірних власників одних із найбільших телеграм-каналів в Україні — «Інсайдер», «Україна Сейчас», «Реальна війна», «Україна Online» та «Times of Ukraine». За його словами, йдеться про багатомільйонний бізнес, доходи від якого не відповідають задекларованим прибуткам його учасників.

Отже, йдеться про «Україна Online» та «Times of Ukraine», «Інсайдер», «Україна Сейчас», «Реальна війна». Так, власниками «Україна Online» та «Times of Ukraine» є Олег Арутюнянц і Богдан Тимошук — співвласники агенції Toba, яка спеціалізується на просуванні Telegram-каналів. Згідно з офіційними даними: дохід Арутюнянца у 2024 році становив трохи більше 500 тис. грн, у 2025-му — понад 100 тис. грн; Тимошук у 2025 році задекларував 2,5 млн грн. Водночас за словами Железняка, спосіб життя Тимошука свідчить про значно більші реальні доходи. До 2021 року він офіційно заробляв менш як 130 тис. грн на рік, але вже тоді придбав BMW X6 та будинок в Ірпені, публічно пояснюючи це прибутками від телеграм-каналів.

Телеканал — «Інсайдер» має власником, ймовірно, 31-річного харків'янина Андрія Сахарова. За даними реєстрів, він володіє: чотирма квартирами в передмісті Києва, двома квартирами в Ірпені, двома — у Софіївській Борщагівці, двома люксовими автомобілями. У 2025 році Сахаров задекларував близько 9 млн грн, а з початку повномасштабної війни його доходи зросли майже у 40 разів. Железняк припускає, що основним джерелом доходів є реклама в «Інсайдері», однак реальні обсяги монетизації можуть суттєво перевищувати задекларовані. Також Сахаров, за даними нардепа контролює благодійний фонд «Інсайдер хелп», через який у 2023 році пройшло 8,5 млн грн, а у 2024-му — понад 13 млн грн.

Telegram-канал «Україна Сейчас». Власником цього каналу джерела Железняка називають 40-річного В'ячеслава Мішалова, який має бізнес у сфері нерухомості, зокрема на Кіпрі. За словами нардепа, свої основні статки він здобув ще до входу в Telegram-бізнес, а відгуки на Google Maps свідчать про тривале перебування за кордоном, включно з відпочинком у Куршевелі після початку повномасштабної війни.

Telegram-канал «Реальна війна» за інформацією джерел нардепа, належить 31-річному Вадиму Климовцю з Луцька. Більшість його нерухомості та бізнес-активів зареєстровані саме там. До 2023 року його доходи були незначними, однак із початком буму Telegram-каналів зросли в середньому до 1,5 млн грн на рік.

Політична складова поєднується з масштабами бізнесу, адже за словами Железняка, всі згадані канали системно просувають вигідні для влади меседжі, атакують опонентів, критикують антикорупційні органи, під час поширюють фейки. Вартість одного рекламного допису, за його даними, становить \$2–4 тис., а у випадку політичної реклами — ще більше. Це робить Telegram-канали багатомільйонним бізнесом, доходи від якого, за словами нардепа, не відображаються в офіційних деклараціях. Нардеп Железняк припускає, що це може пояснюватися, зокрема оплатами в криптовалюті; неформальною співпрацею з окремими правоохоронними органами.

Ось такі пропущення маємо щодо популярних телеграм-каналів.

Підготовлено за матеріалами «Buying press Професійно про медіабізнес України»

Євроінтеграцію України пригальмувала корупція

Для багатьох українців євроінтеграція асоціюється передусім із відкритими кордонами, можливістю вільно працювати та подорожувати Європою. Але насправді вступ до ЄС означає набагато більше — це зміна правил гри в власній країні, де справедливість і верховенство права стають нормою, а не винятком. І саме тут ми стикаємося з найбільшими викликами, що, наприклад, показує й остання гучна справа «плівок Міндіча».

У звіті з розширення за 2025 рік, Європейська комісія рекомендувала Україні розв'язати проблеми як з досудовим розслідуванням, так і розглядом справ про корупцію на найвищому рівні. 4 листопада Європейська комісія опублікувала черговий звіт про прогрес України на шляху до ЄС. І якщо минулого року антикорупційні реформи оцінили як «певний прогрес», то цьогогоріч характеристика звузилася до «обмеженого прогресу». Це сигнал, що Україна може загальмувати на прямій до європейської інтеграції саме через неефективну боротьбу з корупцією.

Що треба змінити при розслідуванні корупції. У звіті Європейська комісія відзначила зростання кількості обвинувальних актів у справах НАБУ. Вочевидь це неабияк хвилює окремих представників української влади, які зі свого боку не лише намагаються ухилитись від виконання міжнародних зобов'язань України в питанні покращення можливостей для якісних розслідувань, а й просувають шкідливі норми, покликані зруйнувати ефективність НАБУ та САП. Йдеться про події 21-22 липня 2025 року, коли депутати в турборежимі прийняли, а Президент України підписав закон, який обмежує незалежність антикорупційних органів.

Попри те, що більшість його норм, шкідливих для роботи Бюро та антикорупційної прокуратури, прибрали іншим законом, окремі народні депутати досі не здаються. Не озираючись на застороги єврокомісарів та яскраво озвучений запит суспільства, вони знову і знову додають у різні законопроекти положення, що дозволятимуть впливовим фігурантам ухилитись від кримінальної відповідальності, або ж взагалі, встановлювати, що їх дії були правомірними. Наприклад, якщо вони діяли за роз'ясненнями певних держорганів, як це пропонують у законопроекті №12439. Такі законодавчі пропозиції Єврокомісія окремо згадала у звіті.

При цьому влада переважно ігнорує рекомендації, покликані справді вдосконалити ефективність роботи НАБУ. Йдеться про забезпечення можливості Бюро автономно (без залучення СБУ) здійснювати прослуховування фігурантів своїх справ. Адже для зацікавлених осіб дуже зручно, мати інформацію про те, кого буде слухати НАБУ, щоб завчасно проінформувати «свою» людину.

Також систематично проблемними залишаються судові експертизи. Корупційні справи часто мають економічний характер — вони пов'язані з дійсною оцінкою вартості того, що виконали за державни-

ми контрактами, або ж визначенням розмірів збитків. І через це перевантаження наявних експертних установ, тиск або підкуп таких експертів негативно впливає на якість та швидкість збору доказової бази про корупцію.

Відзначила Європейська комісія і те, що досі не скасована можливість закриття справ за спливом строків досудового розслідування. Нагадаємо, що це норма, яка дозволяє фігурантам кримінальних справ уникнути кримінального переслідування через те, що обвинувальний акт направили до суду із затримкою у 2-3 дні. Так, справи НАБУ найчастіше закривались на цій підставі через плутанину, яка виникала через мінливі позиції Верховного Суду, — коли судді не могли визначитися з суб'єктом, який повинен продовжувати строки досудового розслідування, й порядком обрахунку цих строків.

Помітили у звіті Єврокомісії і зменшення кількості обвинувальних актів про корупцію від Національної поліції та ДБР. Це тривожна тенденція, яку ми відзначили у Тиньовому звіті. Вона вказує на суттєве зменшення кількості тих розслідувань на середньому та низькому рівні, що успішно завершуються направленням до суду справи про корупцію. І тут розв'язання слід шукати в посиленні аналітичних спроможностей Офісу Генерального прокурора, який мав би аналізувати причини закриття справ, законність їх розслідування, а також чи не було корупційних факторів, які вплинули на кінцеве рішення по справі.

Завершення розслідування та передача справи з обвинувальним актом до ВАКС — це ще далеко не кінець кримінального переслідування. Справу належить ще розглянути з дотриманням усіх процесуальних гарантій, але без зловживання ними, а також у розумні строки. У деяких справах це перетворюється на завдання із зірочкою, з яким, на жаль, Вищий антикорупційний суд не завжди може впоратись. Кількість справ, закритих за строками давності, зростає, і не стільки через проблеми у самому ВАКС.

Зазвичай тактику затягування обирають ті фігуранти, які бачать, що на горизонті майорить звільнення від кримінальної відповідальності, і тому потрібно використа-

ти всі можливості, щоб дотягнути цю справу до такого бажаного закриття. В хід тоді йдуть як безпідставні відводи, так і виступи по 40 годин у дебатах та з останнім словом, а ще неявки учасників кримінального провадження, відпустки, лікарняні та багатогодинне розмірковування про очевидні речі. У деяких випадках такі справи навіть не мали шансів на розгляд — їх скеровували у ВАКС із залишком у кілька місяців до завершення строків давності.

Без якісного відбору суддів ми не зможемо поліпшити ефективність розгляду справ про корупцію на найвищому рівні. Але видається, що це суперечить бажанням окремих парламентарів — вони створили Тимчасову слідчу комісію, активності якої викликають у Європейській комісії серйозні застереження в питанні дотримання балансу між різними гілками влади. На наш погляд, такі застереження цілком виправдані — представники ТСК приймають рішення, які свідчать про серйозне втручання у роботу судової гілки влади.

Поза увагою широкого загалу зазвичай проходить те як виконують вироки ВАКС. Єврокомісія не приділяла цьому окремої уваги у своєму звіті, однак завважила про проблеми виконання судових рішень загалом — безвідносно до системи кримінальної юстиції. Ми ж нагадаємо, що дотепер немає якісної системи збору даних про виконані покарання ВАКС. Це не дозволяє оцінювати фактичний стан реалізації вироків — у тому числі й щодо того, як конфіскують майно в засуджених осіб, а також рівень виконання інших покарань. Європейська комісія чимало уваги приділила вдосконаленню інституту строків давності та протидії процесуальним затримкам.

Як бачимо, Європейська комісія сформулювала конкретні вимоги, які Україна має виконати для продовження руху до ЄС. По суті, це список системних проблем, що роками блокують ефективну боротьбу з корупцією і які потрібно терміново розв'язати. Останні розслідування НАБУ і САП дають надію, що і рівень такої ефективності, й усвідомлення цього факту суспільством надалі зростатиме. Активність представників влади у придушенні незалежності антикорупційних органів, регулярне перешкоджання їх роботі свідчать про те, що антикорупційні інституції стають все небезпечнішими для найбільш закоренілої та інституціоналізованої корупції.

Підготував **Павло ДЕМЧУК**, спеціально для ЮВУ

Олімпійський форум працює навипередки зі снігом, морозом та світом

Десятого січня, коли люті морози в столиці, тут відбувся тридцятий Київський олімпійський форум з правознавства серед учнів шкіл.

Так трапилось, що з 326 зареєстрованих учнів шкіл зустрілися в ліцеї № 3 (в його укритті) лише, на жаль 126 учасників. Мірялися своїми знаннями учні 9, 10 та 11 класів. Цікаві й дотепні запитання були підготовлені командою МАН України. Треба сказати, що до складу авторитетного журі входили кращі київські викладачі з основ правознавства та відомі науковці, зокрема Віктор Ковальський, Людмила Лоха, інші авторитетні учасники олімпійського руху.

Приємно здивувала активність та дисциплінованість учасників форуму, тому не втримався й опитав декого з них. Відповіді потішили, бо вони стосувалися незмінного бажання отримати юросвіту та оволодіти юридичними професіями. На питання: *«як ви ставитеся до того, що майже дві третини зареєстрованих учасників не прибуло до змагань, в основному відповідали: хто дуже хотів, той прибув на форум».*

А тому, незважаючи навіть на наслідки численних реформ системи освіти, матимемо, сподіваюсь, добру генерацію майбутніх юристів, бо чимало з учасників форуму безумовно стануть правниками. А отже, ми отримаємо саме ту зміну, яка вершитиме майбутнє правове життя. Зазначу й те, що

Київський олімпійський форум з правознавства є чудовим прикладом впертості, сміливості та намагання популяризувати правничі знання. В подальшому учасники згадуватимуть як з лівого берега добиралися до правого і опанували цікаві питання, підготовлені робочою групою МАНУ. В подальшому, відбудеться відбір майбутніх українських правників черговий фінальний етап Олімпіади з правознавства.

Переможці школярських змагань будуть визначені найближчим часом, тож ЮВУ обов'язково оприлюднить їхні імена та шкільні колективи, які вони представляли на правовій олімпіаді. Загалом прийшов час потурбуватися про зміну статусу цих змагань, адже ще кілька років тому переможці отримували різні бонуси на знак їхньої поваги до правознавства, отримання ними можливості навчання в юридичних закладах вищої освіти.

Наразі жодних переваг, читаймо поваг до юридичної освіти ми не відчуваємо. Попре все учні шкіл, незважаючи на зменшення часу на вивчення основ правознавства, не зменшують своїй поваги до цього важливого предмету

Підготував **Лесь КУРІННИЙ**, спеціально для ЮВУ.

Проблемні аспекти використання сучасної національної юридичної термінології

Нещодавно у Юридичному Віснику України його шеф-редактор Віктор Ковальський опублікував інтерв'ю, яке він взяв у народного депутата України шести скликань, міністра юстиції у трьох урядах, судді Конституційного Суду у відставці, доктора юридичних наук, професора, члена-кореспондента Національної академії правових наук та члена Венеційської комісії від України Сергія Головатого.

Інтерв'ю актуальне, цікаве, спонукає до роздумів. І все ж окремі висновки його автора у яких висловлені його світоглядні позиції з обговорюваних питань та мають методологічне значення для теорії і практики правовідносин, є спірними і потребують наукового аналізу. Зокрема, це стосується як ініціатив щодо створення «Правничої мови» та запровадження окремих юридичних неологізмів, так і тлумачення змісту окремих юридичних термінів та засади верховенства права.

Іван КОТЮК,

доктор юридичних наук, професор

Аналіз новаторських ініціатив щодо «правничої мови»

Безумовно є продуктивними і заслуговують на підтримку висновки Сергія Петровича щодо того, що складність «мовного питання» в Україні є наслідком історичного минулого, яке століттями супроводжувалося московськими заборонами української мови. Та й у часи незалежності воно «ніколи не було в центрі уваги національних керманів». Водночас «українська мова завдяки закладеному в ній націєтвірному началу є базовим системотвірним складником української державності та її основою», а тому «загроза українській мові рівнозначна загрозі національній безпеці, існуванню української нації та її держави, оскільки мова — це своєрідний код нації, а не лише засіб спілкування» і «саме завдяки тому, що українська мова вижила, стала можливою й самостійною українська держава».

Всі ці аргументи дають підстави для висновку, що хоча це може комусь і не подобатись, українська мова безумовно згідно з природним правом є державною мовою, а тому таке ставлення до неї є безвідповідальним. Не випадково, як зазначає автор, для нього питання мови «ніколи не було другорядним», а свідченням цього є те, що минулого року вийшла друком його третя книга — «Щодо мови правничої».

А в зв'язку з цим і виникає питання оскільки назва цієї книги дає підстави для висновку про намагання її автора бути ініціатором створення якоїсь особливої «правничої мови». Але чи є у цьому потреба і чи

не суперечить це ідеології та методології правовідносин, які орієнтують на те, що і нормативне їх регулювання, і самі вони повинні здійснюватись згідно з «державною», тобто — національною літературною мовою. Тим більше, що й сам автор зазначає, що «мова юриста має відповідати стандартам української літературної мови й не суперечити здоровому глузду». А оскільки вона є державною мовою, то «не може бути такого, щоб в органах державної влади готували документи, які не відповідають її стандартам за всіма канонами — і за лексикою, і за синтаксисом».

Що ж до «корпоративних» мов, то з урахуванням демократичних засад суспільних відносин, в окремих соціальних групах вони функціонують. Але оскільки стандартам української літературної мови будь-які варіанти корпоративних засобів спілкування суперечать, і фактично є не мовою, а відповідним побутовим жаргоном, то у загальнодержавному значенні вони використовуватись не повинні.

А урахування цих аргументів дає підстави для висновку, що ініціативи щодо запровадження якихось особливих професійних мов, а тим паче й зведення української мови до якоїсь окремої — ремісничої мови, як що навіть й назвати її «правничою мовою» є безпідставними. І зовсім інша справа — спеціальна фахова термінологія, без якої у кожному із видів професійної діяльності просто не обійтись.

А терміни — це слова (словосполучення), що використовуються в окремих спеціально організованих сферах суспільних відносин,

якими позначаються конкретні об'єктивні реалії. Їхніми загальними ознаками є: 1) спеціалізована належність (техніка, медицина, юриспруденція тощо); 2) об'єктивна адекватність, точність і смислова однозначність відображення суті позначуваними ними явищ; 3) логічна узгодженість з іншими родовими термінами; 4) професійний рівень практичного їх застосування тощо.

От тому й юридичні терміни є узагальною адекватною назвою конкретних юридичних реалій і відзначаються точністю, однозначністю та функціональною стійкістю їхнього смислу. Основними вимогами, яким вони повинні відповідати і насамперед ті, що використовуються у юридичних актах, є: 1) адекватне тобто таке, що відповідає дійсності, точне і однозначне відображення змісту позначуваних ними реалій; 2) неприпустимість використання багатозначних і нечітко сформульованих термінів; 3) використання їх у їхньому прямому і загальновідомому смислі; 4) застосування у них загальновідомих і стійких слів і словосполучень; 5) простота і доступність розуміння їхнього змісту; 6) стійкість і стабільність в їх застосуванні, тобто збереження свого особливого змісту у кожному їх застосуванні; 7) їхня милозвучність і стилістична правильність; 8) відмова від застосування застарілих і таких, що активно не використовуються в літературній мові слів і словосполучень, канцеляризмів, словесних штамів тощо; 9) принципова неприпустимість використання термінів у переносному значенні; 10) відмова від надмірного використання термінів-аббревіатур і скорочень утворених із двох і більше слів; 11) у разі словотворення для єдності термінології близьким за змістом юридичним поняттям надаються по можливості однокореневі найменування, наприклад: право — правий, правота, правовідносини, правосуддя, правознавство, правоздатність, правило тощо; 12) максимальна лаконічність їхнього формулювання тощо.

А якщо суспільні відносини і засоби спілкування у них, а особливо засоби спілкування в окремих професійних сферах, постійно розвиваються, то проблема їх вдосконалення та уточнення змісту використовуваних при цьому термінів була і буде актуальною. Все це стосується і юри-

дичної термінології. Але запровадження у неї термінів, які суперечать загальною визначенням вимогам, є дискусійним. Саме тому цей процес потребує не царського указу — «Отныне...». І немає значення — це акт Конституційного Суду, Президента, Верховної Ради чи міністра юстиції, оскільки сама логіка цих правовідносин орієнтує на те, що ці питання потребують: 1) їх ретельного наукового аналізу та обґрунтування; 2) обговорення його результатів професіоналами у цій царині; 3) визнання їх професійним загалом. А ігнорування цієї процедури є лише свідченням адміністративного самодурства у цих питаннях.

Окремі приклади проблемного тлумачення сучасної національної юртермінології

От тому привертає увагу те, що, як значає Сергій Петрович, «ще в травні 1990 року гурт рухівців створив Асоціацію українських правників, які тоді вперше повернули до вжитку питома українське слово «правник», увівши його до назви заснованої ними організації». Акцентує він увагу й на терміні «правознавство», зазначаючи, що хоча його й знають усі, але те, що його синонімом є слово «правництво» обізнані хіба що лише мовознавці. Нагадує автор і про те, що в 2006 році, коли він втретє був міністром юстиції, поталанило повернути до життя слово «судівництво», яке тоді застосували у назві президентського указу, яким затвердили «Концепцію вдосконалення судівництва задля утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів». А в її тексті пояснили, що «цей термін є загальним поняттям, яким позначається вся система судоустрою і судочинства, що відповідає однослівному англійському «judiciary».

Що ж до інших проблемних аспектів сучасної юридичної термінології, то, на думку автора, їх найвиразнішими прикладами є «іменник «право» і прикметник «правовий» щодо яких в українських словниках навіть не згадується, що слово «право» корелюється з «таким його первинним і серцевинним смислом як «справедливість». Тим паче, що воно «було застосовним ще в староукраїнській мові. А прикметника «правовий», як нормативного — в українській мові не було аж до 1948 р. у якому в Москві (!) був виданий Російсько-український словник, де вказувалося, що українським відповідником до російського «правовой» буде «правовий». Водночас у нашій мові від XIII ст.

до 30-х років XX ст. послуговувалися не одним, а двома питома українськими словами — правний і правничий».

Слушно нагадує Сергій Петрович й про те, що в наступному році ми відзначатимемо 100 років, як у Києві вийшов друком Російсько-український словник правничої мови за редакцією академіка Агатангела Кримського. А щодо значення цього словника, то характеризуючи його як «цінну пам'ятку нашої культури», Іван Огієнко, зазначав, що: «це великої ціни праця не тільки для спеціалістів, а й для кожного українського інтелігента». Але прикрим є те, що згодом цього словника визнали «буржуазно-націоналістичним» і знищили. А у ньому констатується, що українськими відповідниками до російського «правовой» є слова «правний» і «правничий», уживані залежно від контексту (правна сила і правнича мова). От тому «питома українського прикметника «правний» доконче треба повертати в ужиток у тих випадках, коли його утворено від іменника право у значенні справедливості.

Варто зазначити, що в цілому перераховані ініціативи є цікавими, але все ж це не означає, що вони є бездоганими, а тому ними в наказному порядку конче потрібно замінювати загальноузнавані в Україні юридичні терміни. Взяти хоча б слово «правник», яким по суті намагаються замінити слово «юрист». Адже «юрист» хоча й латинського походження, в українській термінології воно стало настільки звичним, що «правник» звучить вже зовсім екзотично. А якщо ця ініціатива означає відмову від іноземної термінології взагалі, то тепер всім словам іноземного походження потрібно шукати заміну, що є і недоцільним, і практично неможливим.

Сумнівною є й пропозиція автора слово «правознавство», замінити словом «прав-

ництво». Адже «правознавство» утворене від слів «право» і «знання», а тому означає вчення про право, а правництво скоріше за все утворене від слова «правити», а тому в контексті юридичних реалій не означає нічого.

Хибними є й тлумачення автором слова «судівництво» яке, як він зазначає, «є поняттям, яким позначається вся система судоустрою і судочинства, що відповідає однослівному англійському «judiciary». Адже тут не враховується, що: 1) слово «судівництво» побудоване за аналогією з побудовою слів «бджільництво», «рільництво» тощо, що є спірним; 2) прив'язувати це слово до англійського «judiciary», яке означає «судове право», якого в Україні немає, або «judicial», яке означає «судовий», є помилкою в перекладі цих слів; 3) у слові «судівництво» вбачати «всю систему судоустрою і судочинства», означає не враховувати того, що: а) згідно з національною доктриною теорії права судоустрій є предметом конституційного права, яке є галуззю матеріального права, а судочинство — предметом різних галузей процесуального права; б) судочинство діяльністю судів не обмежується й виходить за її межі, а тому поєднання предметів цих галузей права в одній категорії «судівництво» є порушенням науковознавчих настанов, щодо розмежування предметів окремих галузей права; в) з цих же причин, хоча ініціативи створення «судового права» в Україні й обговорюються, підтримки вони не знаходять, а втім, якщо така галузь права й буде створена, то вона й отримає назву «судове право», а не «судівництво»; 4) важливим є те, що й англійські «judiciary» — «судове право» або «judicial» — «судовий», ні поняття «судоустрій», ні поняття «судочинство», ні поєднання цих понять в одному слові «judiciary», не означають; 5) а якщо врахувати, що категорія «судочин-

ство» в англійській мові позначається словами «Legal procedure», «Legal proceeding», то стає очевидним і те, що поєднання категорій «судоустрій» і «судочинство» у слові «судівництво» є непорозумінням.

Що ж до іменника «право» і прикметника «правовий», то в українській мові вони є звичними і вимогам, яким повинні відповідати юридичні терміни не суперечать. А що колись як синоніми слова «правовий» використовувались слова «правний» і «правничий», то — можливо, але оскільки у юридичній термінології вони «не прижилися», то з часом про них забули, і на сьогодні вони є архаїзмами.

Ототожнення змісту категорій «право» і «справедливість» є хибним

А от щодо того, що «в українських словниках не згадується про те, що слово «право» корелюється з «таким його смислом як «справедливість», то в національній теорії права це пояснюється в рамках проблеми співвідношення законності і справедливості. І, зокрема, вважається, що основою законності є справедливість, оскільки кожен закон ухвалюється і застосовується (принаймні повинен) як вимога справедливого підходу до вирішення певного питання. А дотриманням законності стверджується й соціальна справедливість. Але якщо законність — це права категорія, то справедливість є категорією моралі, яка втілює в собі уявлення людей про добро і зло, честь і совість, про міру відповідальності людини за свої вчинки. А її сутність полягає у встановленні відповідності між намірами, можливостями та результатами дій людей, зіставленні дій і результатів одних з діями та результатами інших, що можливе на основі наявної в конкретному суспільстві ієрархії цінностей.

Але там, де відносини врегульовуються і правом, і мораллю одночасно, можливі такі варіанти взаємодії законності та справедливості: 1) повний їх збіг, наприклад, передбачені законом суворі покарання за тяжкі злочини, визнаються й справедливиими; 2) частковий їх збіг у разі, коли законність дотримана, але рішення, ухвалені на підставі закону, одними сприймається як справедливе, а іншими — як не зовсім справедливе; 3) коли законність дотримана, але сприймається як формальність, що перешкоджає досягненню справедливості; 4) коли законність і справедливість суперечать одне одному, що трапляється у разі, коли закон явно застарів, але ще не скасований і повинен застосовуватись всупереч здоровому глузду.

Водночас з погляду сучасної ідеології правовідносин в умовах правової держави співвідношення законності і справедливості повинне наповнюватись новим змістом. З одного боку, зміст законів та порядок їх ухвалення і внесення змін та доповнень до них повинні сприяти тому, щоб не виникало можливості протиставлення законності і справедливості, а з другого — застосування законів також має здійснюватись без «відхилень» від закріплених у них вимог.

Що ж до практичного аспекту цієї проблеми, то з урахуванням того, що висновки щодо справедливості або несправедливості завжди є суб'єктивними оцінками судженнями, то підставою для ухвалення юридичних рішень вони непридатні. водночас учасники правовідносин мають бути впевнені, що справедливими є тільки законні рішення та вчинки, а будь-яке порушення закону, чим би воно не мотивувалося, з погляду справедливості, виправдані бути не може.

Та й згідно з ст. 1 Статуту ООН, хоча принцип справедливості й визнається основою мирного врегулювання міжнародних

спорів і повинен використовуватись разом з принципами міжнародного права, все ж до принципів цього права він не належить. А це означає, що він є світоглядною філософською категорією морально-правової і соціально-політичної свідомості, за допомогою якої суспільна діяльність оцінюється з погляду належного. Водночас оскільки зміст поняття соціальної справедливості основним принципам права не суперечить, то його цінність полягає у тому, що авторитет і дотримання правових норм в учасників правовідносин тим вище, чим ґрунтовніша їхня переконаність у їхній справедливості.

Все це й дає підстави для висновку, що ототожнення змісту категорій «право» і «справедливість» і використання їх як синонімів є помилковим.

Верховенство права як один із «каменів спотикання» українських правознавців

Особливої уваги в аналізі цього інтерв'ю заслуговує проблема сучасного розуміння і тлумачення українськими правознавцями засади верховенства права. Не випадково вже саме питання В. Ковальського було сформульоване так: «Чи не здається Вам, що цей принцип перетворили в політичну презумпцію, спираючись на яку можна потрапити в своєрідний дефолт, що позитивного результату досягти тут неможливо?». А С. Головатий сказав: «ще у 2006 році я видав працю «Верховенство права» в трьох томах, яку писав ґрунтуючись на наукових джерелах зарубіжних авторів із тієї частини світу, де й зародилося поняття, яке англійською позначили як «Rule of Law». Проте згодом я визнав, що моя пропозиція вважати його українським відповідником «верховенство права», була помилковою. Але тоді було невтямки (й не лише мені), що «the rule of law» — це ідіоматичний вислів, тобто той, що не має дослівного перекладу. Тож, коли ми працювали над текстом Конституції, з його перекладом також помилилися, бо в англійській мові слово «rule» не має значення «верховенство», а його відповідником тут є «supremacy».

Важливим є й те, що словники української мови слово «верховенство» тлумачать як «панівне становище, домінування, переважний вплив кого, чого-небудь». Та й у системі права часто використовуються такі конструкції як: «верховенство конституції» (стосовно актів нижчого рівня), «верховенство закону» (стосовно підзаконних актів), «верховенство права ЄС» (сто-

совно національного права держав-членів ЄС) тощо. А Rule of Law не ієрархію. Ним позначається філософська ідея заперечення свавілля політичної влади людей: як антитезу до Rule of Man. От для того, щоб передовсім унеможливити або протистояти цьому, має бути Rule of Law — себто влада права, а не людини. А влада права — коли право як справедливість, що українською мовою позначається як правовладдя, а не тиранічне самовладдя.

Зміст терміна Rule of Law Венеційською комісією розкрито у двох документах: «Доповідь про правовладдя» (Report on the Rule of Law, 2011 р.) та «Мірило правовладдя» (Rule of Law Checklist, 2016 р.). А з них чітко проступає, що тут не про «вище ієрархічне становище норм позитивного права — одних над іншими. Тут ідеться про конкретні критерії, за якими можна визначити, чи політичну та юридичну системи в тій чи іншій країні сконструйовано так, що вони унеможливають не лише диктатуру, а й автократію — за наявності повноцінного інструментарію всього того (доктрини, принципи, інституції, механізми і процедури), що забезпечує непорушність людської гідності. А це і є досяжним ідеалом справедливості в суспільстві. От тому уже в книзі — «Щодо мови правничої» — я запропонував нову, десоветизовану, структуру значень слова право, де на найперше і найвище місце поставив значення: справедливість.

Підсумовуючи цю аргументацію слід визнати, що й вона не безспірна. Зокрема: 1) поняття «право» у ній зводиться лише до права в об'єктивному розумінні, що свідчить про те, що світогляд її автора базується на позитивістському праворозумінні у якому право з правовими актами ототожнюється, що з ідеєю верховенства права є несумісним; 2) змісту поняття «право» він

не розкриває, але ототожнює його зі змістом поняття «справедливість», ігноруючи те, що воно є не юридичною, а морально-етичною категорією, а тому висновок про її наявність або відсутність завжди є суб'єктивним оцінним судженням і підставою для юридичних рішень бути не може; 3) від терміна «верховенство права» він фактично відмовляється, але, запроваджуючи неологізм «правовладдя», таким чином стверджує ідею панування не людини, а права над людиною; 4) навіть не згадуючи про те, що у національній теорії права категорія «право» тлумачиться в об'єктивному і в суб'єктивному розумінні, він, таким чином: а) ототожнює право лише з його джерелами; б) навіть не згадує він і про обов'язки, ігноруючи юридичну аксіому щодо того, що «немає прав без обов'язків і немає обов'язків без прав».

Що ж до причин таких висновків, то вони є відображенням традиційного позитивістським праворозуміння яке з сучасним європейським, тобто — природно-правовим праворозумінням не корелюється, що зумовлюється низкою обставин.

Зокрема, хоча визнання верховенства права є прогресивним кроком у розвитку правовідносин, але одна справа це визнати, а інша — втілити у життя. Тим паче в умовах, коли юридичних неюфітів переконували у тому, що право — це висловлена у формі закону воля панівного класу, зміст якої визначається матеріальними умовами його життя, або що право — це система встановлених і охоронюваних державою загальнообов'язкових, формально визначених норм, якими регламентовані суспільні відносини, то на цих уявленнях й формувалося національне праворозуміння.

(Далі буде...)

■ ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОГНОЗ

На що очікувати в 2026 році?

Прогноз від журналу: The Economist

Журнал The Economist на 2026 рік передбачає продовження війни в Україні, зростання геополітичної напруженості та вплив прагматичної політики Дональда Трампа. Основні акценти: перекладення відповідальності за Україну на Європу, економічні ризики через тарифи США, занепад старого світового порядку та посилення впливу Китаю.

Основні прогнози The Economist на 2026 рік:

- **Війна в Україні та геополітика:** Очікується, що війна триватиме, а мирної угоди між Україною та РФ не передбачається до початку 2027 року. Росія та Китай продовжать провокації, перевіряючи рішучість США.
- **США та Трамп:** 250-річчя Америки пройде в умовах внутрішньої поляризації, а політика Трампа базуватиметься на жорстких тарифах, впливаючи на глобальне зростання.
- **Економіка та світ:** Прогнозується ризик кризи ринку облігацій, сповільнення глобального зростання та необхідність збільшення оборонних витрат для Європи.

Сценарії розвитку подій (за прогнозами, що базуються на виданні):

1. Геополітичний дрейф: США ізолюються, війна в Україні «заморожується», Китай посилюється.
2. Фінансовий шторм: Рецесія через інфляцію та високі військові витрати, слабшання долара.
3. Нова епідемія: Посилення контролю та можливі локдауни.

Цей прогноз відображає високу невизначеність, де старий світовий порядок заснований на правилах продовжує руйнуватися. За оцінками експертів, прогноз на 2025 рік справдився на 80 відсотків. Деякі аналітики взагалі вважають що в цих символах зосереджено не прогнози, а плани...

Поживимо побачимо.

Щоб життя кожної людини було справедливим

З метою збереження та вшанування пам'яті видатних правознавців України, розпочинаємо нову рубрику «Видатні постаті — від минулого до сьогодення».

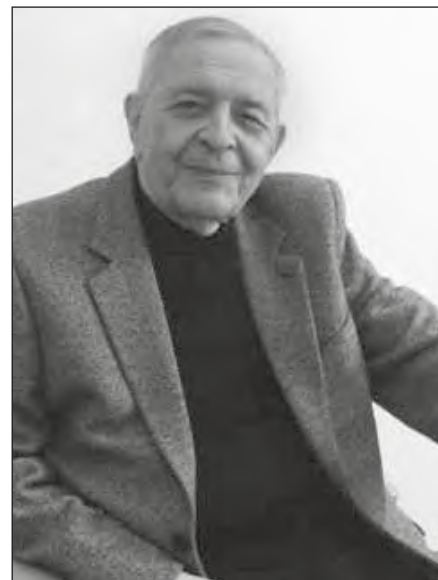
7 січня 2026 виповнюється 95 років від дня народження нашого сучасника, доктора юридичних наук, професора, Академіка-засновника Академії правових наук України, дійсного члена Національної академії правових наук України, Заслуженого діяча науки і техніки України, Державного радника юстиції II класу, педагога, професора, видатного науковця, архітектора сучасної юридичної освіти Владлена Гнатовича Гончаренка.

Основними сферами наукових інтересів Владлена Гнатовича були теорія держави і права, конституційне право, кримінальний процес, криміналістика, судова психологія, юридична інформатика, експертологія, теорія доказів. У 2012 році за його участі був підготовлений перший в Україні науково-практичний коментар до Кримінального процесуального Кодексу України.

У своєму доробку Владлен Гончаренко мав 410 наукових праць, серед яких: «Правознавство: Словник термінів» (у співавт., 2007); «Лекції з судової психології, читані в Академії адвокатури України» (2008); «Криміналістика. Академічний курс» (у співавт., 2011); «Кримінальний процесуальний ко-

декс України. Науково-практичний коментар» (заг. ред., у співавт., 2012); «Словник юридичних термінів: навчальний посібник» (2013); «Кримінальне процесуальне право: навчальний посібник» (2014); «Доказування в кримінальному провадженні: науково-практичний посібник» (2014); «Експертизи в судочинстві України: науково-практичний посібник» (2015) та багато інших. Його шлях у юриспруденції вражає. Від слідчого прокуратури Монастирищенського району — найбільш глухого тоді куточка Черкащини — до доктора наук, професора, академіка, заслуженого діяча науки і техніки, почесного працівника прокуратури України.

Дивовижним також є те, що вподобання Владлена Гнатовича були надзвичайно багатогранними. В юності майбутній академік мав великі досягнення зі спортивної гімнастики та кульової стрільби, брав участь у балетних спектаклях, та виступав на сцені як співак. Мав глибокі енциклопедичні знання в таких галузях, як кібернетика і балет, лазери й опера, філософія, психологія, філологія тощо. Багато років Владлен Гнатович пропрацював на юридично-

му факультеті Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка, пройшовши шлях від лаборанта кафедри кримінального права до доктора юридичних наук, професора, завідувача кафедри криміналістики і декана.

З 2000 року працював ректором Інституту Генеральної прокуратури України по підвищенню кваліфікації прокурорсько-слідчих кадрів і науково-практичних розробок з питань організації роботи на основних напрямках прокурорської діяльності.

Його лекції відрізнялися багатомовною, нестандартним мисленням, сповненим блискучими аналітичними міркуваннями, яскравими літературними образами, влучними прислів'ями. Його беззастережний авторитет, повага та захоплення ним студентами та колегами базувались на надзвичайній харизмі молодої душою людини. Свої знання він передавав багатьом поколінням правників, адвокатів, прокурорів, юристам.

4 березня 2018 року Владлен Гнатович Гончаренко пішов з життя.

«Я всім людям, у тому числі й юристам, бажаю справедливості. У всіх відносинах, в особистих і суспільних, на будь-якому рівні. Адже з латинської слово «юстиція» перекладається саме як «справедливість», а слова правда, право і справедливість — однокореневі. Тому мені й хочеться, щоб життя кожної людини було справедливим» (В. Г. Гончаренко).

Persona grata

Арабелла Мэнсфілд у 1869 році стала першою жінкою-юристом у США, успішно склавши іспити в Айові, незважаючи на закон, що дозволяв практику лише білим чоловікам, створивши прецедент, який призвів до зміни законодавства, хоча сама вона зосередилася на викладанні.

Історичний момент: У 1869 році Арабелла Мэнсфілд склала іспити та була прийнята до колегії адвокатів штату Айова, незважаючи на суперечливий закон, що обмежував претендентів білими чоловіками.

Створення прецеденту: Її випадок змушив законодавчий орган Айови внести поправки до закону, зробивши штат першим, що дозволяв жінкам і меншинам займатися юридичною практикою.

Кар'єра: Хоча вона стала першою, Мэнсфілд не практикувала юриспруденцію, а присвятила себе викладацькій діяльності, ставши деканом факультету в коледжі.

Спадщина: Її досягнення відзначено включенням до Залу слави жінок Айови та заснуванням премії її імені.

Відмова від землі

Касаційний Господарський суд розгляне право добровільної відмови від землі Інституту загальної енергетики НАН України

Наступного тижня Касаційний господарський суд у складі Верховного суду розгляне скаргу Інституту загальної енергетики Національної академії наук України. Науковці прагнуть позбавитися тягаря плати за землю, якою не користуються, а Київська міська рада, всупереч Земельному кодексу відмовляє їм в праві відмовитися від земельної ділянки. Про це йдеться у дописі [facebook.com/LERU24/](https://www.facebook.com/LERU24/)

14 січня у Касаційному суді у складі Верховного суду відбудеться розгляд скарги Інституту загальної енергетики Національної академії наук України на рішення апеляційної інстанції, що скасувала рішення Господарського суду міста Києва. Яке зобов'язувало Київську міську раду припинити право постійного користування землею за добровільної відмови Інституту загальної енергетики НАН України.

Справа в тому, що майже 20 років тому Інститут разом з партнером збудував адміністративне приміщення на ділянці 0,2973 га, що була в нього у постійному користуванні. І за умовами договору, отримав свою частку в зведеній на вул Антоновича у Києві будівлі — 4 тис. кв. м — з 23,2 тис кв. м площі будинку. За договором партнер мав переоформити землю на себе, та з часом збанкрутував — навіть зараз знаходиться в процесі банкрутства (clarity-project.info/edr/13671204?). Науковцям-енергетикам нічого не залишалося як подати до власника — київської міської ради заяву про добровільну відмову від права постійного користування. Бо фактично державному інституту, підрозділу Академії наук приходилося плати земельний податок за всіх власників приміщень, хоча сам він займає лише 17% площі будинку — 320 тис грн на рік! Проте Департамент земельних ресурсів КМДА відмовив інституту, начеб-то не знайшовши підстав.

Але, як свідчить рішення reestr.court.gov.ua/Review/116983943 Господарського суду міста Києва, пунктом А Ст. 141 ЗК України чітко визначено, що добровільна відмова власника від права на земельну ділянку є підставою припинення права користування на земельну ділянку. Тому, йдеться в рішенні суду першої інстанції, «відмова Київської міськради у припиненні права інституту постійного користування земельною ділянкою є неправомірною, а в силу імперативного припису, закріпленого статтею 142 ЗК України позов підлягає задоволенню».

Київміськрада з цим не погодилася. «Бо це ж треба працювати зі збанкрутним партнером-забудовником, з якого земельний податок не візьмеш. Інший шлях — більш складний та витратний — шукати юридичну конструкцію для можливості оподаткування. Але ж чиновникам простіше отримувати гроші з вчених-енергетиків, навіть не дивлячись на те, що їм і так не вистає коштів на такі необхідні сьогодні, в умовах війни, інноваційні розробки в Енергетиці України», — коментує ситуацію голова Ліги енергетичного розвитку України О. Голіздра.

За словами громадського діяча, «Північний Апеляційний Суд фактично встановив ті ж самі, проте рішення прийняв протилежне і скасував справедливе рішення суду першої інстанції». І тепер, вважає Голіздра, доля інновацій в українській енергетиці, що потерпає від ворожих ударів, частково залежить від позиції Касаційного суду у складі Верховного суду. «Чи відновлять судді Інна

Берднік, Іван Міщенко та Віталій Зуев справедливості для Інституту Загальної енергетики НАН України? З однієї сторони, публікації у ЗМІ стосовно суддів неоднозначні, з іншого — мова все ж йде про державний дослідницький інститут Національної Академії наук в енергетиці — галузі, від якої наразі залежить виживання України, її незалежність. Тому беремо дану справу під громадський контроль», — резюмує (активне посилання на конкретний допис на сторінці [facebook.com/LERU24/](https://www.facebook.com/LERU24/))

Голова Ліги енергетичного розвитку України

■ ДОВІДКА

Інститут загальної енергетики НАН України входить до складу Відділення енергетики та енергетичних технологій Національної академії наук України. Головним завданням Інституту є якісне та оперативне вирішення ключових проблем розвитку і функціонування національної енергетики в умовах інтеграції України до світового енергетичного ринку і підвищення енергетичної та економічної безпеки. Сьогодні в Інституті працює 97 співробітників, серед яких три академіки НАН України, 2 члени-кореспонденти НАН України, 13 докторів та 35 кандидатів наук.

Результати досліджень, виконаних Інститутом, були використані фахівцями Національної енергетичної кампанії «Укренерго» при підготовці Звітів з оцінки відповідності (достатності) генеруючих потужностей для покриття прогнозованого попиту на електричну енергію та забезпечення необхідного резерву. Результати досліджень, які проводилися і проводяться наразі в Інституті, були використані та використовуються при розробленні низки важливих державних документів за дорученнями Адміністрації Президента України, комітетів ВРУ, Кабміні, Ради національної безпеки і оборони України, Міністерства енергетики України, Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, Міністерства економіки України, Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України, Президії НАН України. Інститут виконав дослідження та розробив концептуальні підходи до розвитку енергетики України на період до 2040 року.

Чи можна змінити дошлюбне прізвище через роки спільного життя?

Під час подання заяви про реєстрацію шлюбу наречені приймають рішення щодо їхнього прізвища, яке будуть мати після одруження. Жінка та чоловік мають рівні права у його виборі.

Відповідно до статті 35 Сімейного кодексу України (далі — Кодекс) при реєстрації шлюбу наречені мають право:

- обрати прізвище одного з них як спільне прізвище подружжя;
- іменуватися дошлюбними прізвищами;
- приєднати до свого прізвища, прізвище нареченого, нареченої.

Якщо вони обоє бажають мати подвійне прізвище, за їхньою згодою визначається з якого прізвища воно буде починатися.

Складення більше двох прізвищ не допускається, якщо інше не впливає із звичаю національної меншини, до якої належить наречена і (або) наречений. У випадку, якщо на момент реєстрації шлюбу прізвище нареченої, нареченого вже є подвійним, вона, він має право замінити одну із частин свого прізвища на прізвище іншого.

Збереження нареченими своїх прізвищ під час реєстрації шлюбу не позбавляє їх права змінити своє рішення згодом. Законодавство передбачає чітку та зрозумілу процедуру зміни прізвища під час подружнього життя.

Так, згідно зі статтею 53 Кодексу, якщо при реєстрації шлюбу дружина, чоловік зберегли дошлюбні прізвища, вони мають право подати до органу державної реєстрації актів цивільного стану, який зареєстрував їхній шлюб, або відповідного органу за місцем їхнього проживання заяву про:

- обрання прізвища одного з них як їхнього спільного прізвища;
- приєднання до свого прізвища, прізвище другого з подружжя.

Після зміни прізвища орган державної

реєстрації актів цивільного стану видає нове свідоцтво про шлюб.

Місце подання заяви. Відповідно до правил, заяву про внесення змін до актового запису цивільного стану можна подати до:

- відділу державної реєстрації актів цивільного стану (далі — відділ ДРАЦС) за місцем проживання заявника або за місцем зберігання першого примірника актового запису про шлюб (крім випадків, коли актовий запис про шлюб складено дипломатичним представництвом або консульською установою України);
- центру надання адміністративних послуг;
- дипломатичних представництв і консульських установ України (пункти 1.17 розділу I, 2.1 розділу II Правил).

Указані установи не вправі відмовити громадянину в прийнятті та розгляді заяви про внесення змін.

Документи, які потрібно подати:

- Заяву встановленої форми. Заява повинна бути заповнена розбірливо, у ній мають бути надані вичерпні відповіді на всі запитання. Якщо заявник не володіє державною мовою, заява може бути складена іншою особою в присутності перекладача та підписана заявником, про що на ній робиться відповідний запис;
- Паспорт громадянина України, паспортний документ іноземця або документ, що посвідчує особу без громадянства заявника. У разі подання заяви громадянином України, який постійно проживає за кордоном, пред'являється паспорт громадянина України для виїзду за кордон.

У випадку пред'явлення е-паспорта, е-паспорта для виїзду за кордон, а також отримання їх електронних копій, або окремих даних, що містяться в зазначених електронних копіях, їх перевірка або формування здійснюється відповідно до Порядку формування та перевірки е-паспорта і е-паспорта для виїзду за кордон, їх електронних копій, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 18.08.2021 № 911.

– Свідоцтво про шлюб;

– Інші документи, необхідні для розгляду заяви та вирішення питання по суті (пункт 1.5 розділу I Правил).

Варто зазначити, що на підставі висновку відділу ДРАЦС про внесення змін до актових записів про народження дітей, при зміні батьком або матір'ю дитини прізвища відповідно до статті 53 Кодексу в актових записках про народження змінюється прізвище батька (матері) та малолітньої дитини у разі подання батьками заяви про зміну її прізвища (пункт 2.16.12 розділу I Правил).

Строк розгляду. Питання про внесення змін до актових записів цивільного стану розглядається у строк, що не перевищує трьох місяців, з дня подання відповідної заяви до відділу ДРАЦС. За наявності поважних причин цей строк продовжується з письмового дозволу керівника відділу ДРАЦС управління державної реєстрації (за місцем їх подання), але не більше ніж на три місяці. Дипломатичним представництвом або консульською установою України таке питання розглядається у шестимісячний строк з дня подання до них відповідної заяви (пункт 1.10 розділу I Правил).

Джерело: minjust.gov.ua/news/ministry/chi-mojna-zminiti-doshlyubne-prizvische-chez-roki-spilnogo-jittya

Джерело: minjust.gov.ua/news/ministry/chi-mojna-zminiti-doshlyubne-prizvische-chez-roki-spilnogo-jittya

РЕДАКЦІЙНА РАДА:
Віктор КОВАЛЬСЬКИЙ,
шеф-редактор газети
«Юридичний вісник України»;
Олексій БАГАНЕЦЬ,
державний радник юстиції
2 класу, заслужений юрист України;

Сергій ДЕМСЬКИЙ,
заступник головного редактора газети
«Голос України»;
Святослав ПІСКУН,
голова Союзу юристів України;
Олег ЗАЙЧУК,
академік НАПрНУ;

Олександр КОПИЛЕНКО,
академік НАН України;
Олена ОРЛЮК,
директорка УКРНОІВІ;
Євген СТРЕЛЬЦОВ,
д.ю.н., доктор теології, член-
кореспондент НАПрНУ;
Микола ОНІЩУК,

ректор НШСУ, д.ю.н.;
Олександр ПЕТРИШИН,
суддя КСУ;
Анжела СТРИЖЕВСЬКА,
завідувачка кафедри Інституту права
КНУ імені Тараса Шевченка, к.ю.н.;

«ЮРИДИЧНИЙ ВІСНИК УКРАЇНИ»

загальнонаціональний правовий тижневик
Редакція газети — колективний асоційований
член Союзу юристів України
Виходить з квітня 1995 року
(uvu_golovred@ukr.net)

Засновник — ТОВ «Юрінком Прес»
Головний редактор — Віктор Ковальський
Відповідальний секретар — Олена ДОЦЕНКО
Редактор відділу правових новин — Максим БОНДАР

Юридичні оглядачі —
Юрій КОТНЮК
Сергій ТЕНЬКОВ
Літературний редактор —
Комп'ютерна верстка — Дар'я КОСТЮКОВА

ЗМІСТ

КЛЮЧОВІ РІШЕННЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ ЗА 2025 РІК

Підставою для звільнення за результатами випробування може бути тільки невідповідність працівника посаді, на яку він прийнятий.....	2
Договір позики, за яким один із подружжя отримує гроші в борг, не потребує письмової згоди іншого з подружжя	2
Моральна шкода, завдана смертю фізичної особи внаслідок дії джерела підвищеної небезпеки, відшкодовується дітям загиблого особою, яка володіла джерелом небезпеки, незалежно від її вини	3
Звільнення особи у зв'язку з конфліктом інтересів є правомірним лише якщо такий конфлікт має постійний характер і не може бути врегульований в інший спосіб	4
Член ЖБК, який повністю вніс свій пайовий внесок за квартиру до 2013 р., набуває права власності на це майно незалежно від державної реєстрації такого права	4
У разі смерті особи, яка б мала право на обов'язкову частку у спадщині, до відкриття спадщини за заповітом, таке право не спадкується та не переходить до її спадкоємців	5
Формальні недоліки адвокатського запиту не можуть бути підставою для відмови у наданні інформації про діяльність ОСББ його співвласнику	6
Суд не уповноважений встановлювати або вважати доведеним факт пов'язаності нещасного випадку з виробництвом	6
Неприйняття диспетчером служби 103 рішення про скерування бригади екстреної медичної допомоги за викликом може розцінюватися як протиправна бездіяльність і бути підставою для відшкодування моральної шкоди	7
Призначення опікуна недієздатній особі здійснюється судом з урахуванням його здатності виконувати опікунські обов'язки та відповідності такого призначення інтересам підопічного.....	8

Ключові рішення Верховного Суду за 2025 рік

Підставою для звільнення за результатами випробування може бути тільки невідповідність працівника посаді, на яку він прийнятий

15 жовтня 2025 р. Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 757/26553/21 залишив без задоволення касаційну скаргу позивача, якого було звільнено з посади у зв'язку з встановленням невідповідності займаній посаді протягом строку випробування на підставі п. 11 ч. 1 ст. 40 КЗпП України.

Колишній працівник звернувся до суду з позовом до АТ «Укрзалізниця» про поновлення на роботі, виплату середнього заробітку за час вимушеного прогулу та відшкодування моральної шкоди, вважаючи своє звільнення незаконним, здійсненим із порушенням умов договору. Наполягав, що його невідповідність займаній посаді не доведено.

Рішенням районного суду позов задоволено частково, оскільки відповідач не надав суду доказів на підтвердження виконання передбаченого п. 1 ст. 29 КЗпП України обов'язку щодо ознайомлення позивача з посадовою інструкцією та положенням про структурний підрозділ, що, у свою чергу, виключає можливість встановлення невідповідності позивача займаній посаді, на яку його прийнято, або виконуваний роботі.

Постановою апеляційного суду рішення районного суду скасовано, у задоволенні позову відмовлено з тих мотивів, що роботодавцем не порушено процедуру звільнення працівника на підставі п. 11 ч. 1 ст. 40 КЗпП України.

У касаційній скарзі позивач зазначав, що роботодавець не розкрив належним чином питання, у чому саме полягає невідповідність позивача займаній посаді. Верховний Суд вказав, що підставою для звільнення за результатами випробування може бути тільки невідповідність працівника посаді, на яку він прийнятий. Подібні висновки викладені у постанові Верховного Суду від 05 грудня 2019 р. у справі № 522/3864/18. Вирішення питання відповідності працівника займаній посаді є правом роботодавця, який приймає таке рішення за наслідками роботи працівника у період строку випробування. Подібні правові висновки викладено у постановках Верховного Суду від 12 червня 2023 р. у справі № 202/1444/21, від 30 січня 2023 р. у справі № 522/3291/20, від 28 червня 2023 р. у справі № 202/1441/21.

Звільнення на підставі п. 11 ч. 1 ст. 40 КЗпП України з урахуванням ч. 2 ст. 28 КЗпП України має відбуватися за умов встановлення власником або уповноваженим ним органом протягом строку випробування невідповідності працівника займаній посаді, на яку його прийнято, або виконуваний роботі, письмове попередження працівника про звільнення за три дні.

У постанові Верховного Суду від 22 липня 2020 р. у справі № 826/12446/17 вказано, що у період випробувального терміну суб'єкт призначення з'ясує професійні та ділові якості працівника, його здатність виконувати якісно і сумлінно свої обов'язки. У разі, якщо суб'єкт призначення в період випробу-

вання працівника прийде до негативного висновку щодо відповідності працівника роботі, яка йому доручається, він має право його звільнити з причини незадовільного результату випробування. Суб'єкт призначення самостійно визначає, чи відповідає працівник посаді, на яку його призначено, і, визначаючи у цьому контексті критерії якості виконання роботи за посадою, наділений певною свободою розсуду.

У цій справі позивачу були надані керівником завдання у період строку випробування, з якими він ознайомився, не висловивши заперечень чи зауважень. Позивач надав своєму керівнику звіт по кожному пункту завдання, за результатами розгляду якого керівник позивача повідомив в. о. голови правління АТ «Укрзалізниця» про неналежне виконання позивачем поставлених завдань і про те, що він не пройшов випробування.

З огляду на вказане, а також на те, що при визначенні відповідності працівника з випробуванням відповідній посаді роботодавець наділений певною свободою розсуду, Верховний Суд зауважив, що суд апеляційної інстанції мотивовано виходив з того, що роботодавцем не було порушено вимог п. 11 ч. 1 ст. 40 КЗпП України при звільненні позивача.

З іншими правовими позиціями Верховного Суду, яких вже налічується понад 19 000, можна ознайомитися в аналітично-правовій системі LEX.

Договір позики, за яким один із подружжя отримує гроші в борг, не потребує письмової згоди іншого з подружжя

1 жовтня 2025 р. Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 473/4406/24 залишив без задоволення касаційну скаргу позивачки, без згоди якої був укладений договір позики її чоловіком.

Дружина звернулася до суду з позовом до чоловіка та позикодавця про визнання недійсним договору позики, дізнавшись, що реалізація їх спільного з чоловіком майна проводиться в порядку виконання рішення міськрайонного суду, яким з її чоловіка на користь позикодавця стягнуто заборгованість за договором позики у загальному розмірі 3 292 200,00 грн.

Рішенням міськрайонного суду, залишеним без змін апеляційним судом, у задоволенні позову відмовлено з тих мотивів, що позичальник, беручи у борг грошові кошти, спільним майном не розпоряджався, а тому оспорюваний договір позики не потребує письмової згоди іншого з подружжя.

У касаційній скарзі позивачка зазначала, що договір позики укладений чоловіком без її згоди, вона не знала і не могла знати про укладення цього договору. Отримані грошові кошти за договором позики у розмірі 2 046 000,00 грн витрачені не в інтересах сім'ї. Враховуючи суму позики, такий договір виходить за межі дрібного побутового, у зв'язку із чим є підстави для визнання його недійсним.

Верховний Суд вказав, що правовідносини щодо розпорядження майном, яке є спільною сумісною власністю подружжя (наприклад, передачу спільних коштів у позику) регулюють приписи ст. 65 СК України, на чому, зокрема, наголошено Великою Палатою ВС у постанові від 11 жовтня 2023 р. у справі № 756/8056/19.

У цій справі позивачка оспорила договір позики, на підставі якого її чоловік отримав у позику грошові кошти, а не розпоряджався спільним майном подружжя, отже посилання судів на висновки, висловлені Верховним Судом у постановках від 26 вересня 2018 р. у справі № 713/285/2012, від 18 листопада 2019 р. у справі № 569/7631/15-ц, від 27 листопада 2019 р. у справі № 133/3928/14-ц, від 24 березня 2020 р. у справі № 521/20211/16-ц, від 09 червня 2020 р. у справі № 522/20907/16-ц, є правильними.

Вирішуючи спір, суд першої інстанції, з висновком якого погодився й апеляційний суд, дійшов обґрунтованого висновку про відмову у задоволенні позовних вимог, оскільки позивачка не довела встановлених законом підстав для визнання недійсним оспорюваного договору позики.

Враховуючи встановлений судами у іншій справі факт укладення відповідачем договору позики, отримання ним коштів, порушення зобов'язань за договором позики, відсутність даних про використання цих коштів, суди дійшли цілком об'єктивних висновків щодо відмови у задоволенні вимог позивачки, які фактично спрямовані на ухилення від виконання боржником боргових зобов'язань за оспорюваним договором позики і виконання рішення суду про стягнення коштів.

Подібний за змістом висновок міститься в постанові Верховного Суду від 02 листопада 2023 р. у справі № 758/16339/17. Верховний Суд звернув увагу, що цей позов подано після спливу більше 10 років з часу укладення оспорюваного договору і на стадії виконання судового рішення, ухваленого у зв'язку з невиконанням оспорюваного договору позики. За таких обставин визнання відповідачем позовних вимог суд вірно розцінив як спосіб ухилення від виконання судового рішення у іншій справі.

Аргументи касаційної скарги про те, що позивачка не знала про укладення її чоловіком договору позики і вважає, що отримані кошти не були витрачені на інтереси сім'ї, аналогічні доводи апеляційної скарги, яким суд апеляційної інстанції надав належну правову оцінку, вірно зазначивши, що ці пояснення позивачки не є тими правовими підставами, з якими закон пов'язує визнання укладеного правочину недійсним на підставі ст. 65 СК України.

*Рішення в ЄДРСР -
reyestr.court.gov.ua/Review/130829121*

**Моральна шкода, завдана смертю фізичної особи
внаслідок дії джерела підвищеної небезпеки,
відшкодовується дітям загиблого особою,
яка володіла джерелом небезпеки,
незалежно від її вини**

8 жовтня 2025 р. Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 753/16824/18 залишив без задоволення касаційну скаргу військової частини, у володінні якої під час дорожньо-транспортної пригоди перебував автомобіль.

Водій, перебуваючи на службі та керуючи вказаним автомобілем, здійснив наїзд на пішохода, який від отриманих тілесних ушкоджень загинув.

Дружина загиблого звернулася в інтересах їхнього малолітнього сина до суду з позовом до військової частини та просила стягнути з відповідача на її користь шкоду, завдану смертю батька, а також моральну шкоду. Рішенням районного суду, залишеним без змін апеляційним судом, позов задоволено частково. При цьому вироком суду встановлено, що винною особою є водій, який на момент ДТП перебував на військовій службі у військової частини та керував транспортним засобом, який знаходився на фінансовому обліку цієї військової частини.

У касаційній скарзі військова частина зазначала, що моральна шкода відшкодовується одноразово, якщо інше не встановлено договором або законом. Цивільно-правова відповідальність власника транспортного засобу на момент ДТП, внаслідок якої загинув потерпілий, була застрахована у ПАТ «НАСК «Оранта». ПАТ «НАСК «Оранта» уклало з позивачкою угоду, яка погодилась, що розмір відшкодування моральної шкоди складає 38 400,00 грн.

Моральна шкода вже була виплачена позивачці в тому розмірі, який було погоджено нею в угоді. Водночас суд своїм рішенням стягнув з відповідача на користь позивачки 200 000,00 грн на відшкодування моральної шкоди, що є подвійним стягненням за одну й ту саму подію.

Верховний Суд вказав, що статтею 23 ЦК України визначено, що моральна шкода полягає у фізичному болю та стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я. Якщо інше не встановлено законом, моральна шкода відшкодовується грошовими коштами, іншим майном або в інший спосіб. Моральна шкода відшкодовується незалежно від майнової шкоди, яка підлягає відшкодуванню, та не пов'язана з розміром цього відшкодування. Вона відшкодовується одноразово, якщо інше не встановлено договором або законом.

До подібних висновків дійшов Верховний Суд у постановках від 17 червня 2020 р. у справі № 439/1213/18, від 05 серпня 2020 р. у справі № 439/1218/18. Встановивши, що малолітній був сином загиблого, суди попередніх інстанцій дійшли правильного висновку про наявність підстав для відшкодування моральної шкоди, заподіяної смертю батька. Оскільки дитина позбавлена можливості отримувати піклування та допомогу від батька, що тягне за собою порушення її нормальних життєвих зв'язків, суди обґрунтовано визначили розмір відшкодування моральної шкоди в сумі 238 400,00 грн.

Відповідно до п. 27.3. ст. 27 Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» (який був чинним на момент розгляду справи судом першої інстанції) страховик відшкодовує моральну шкоду, заподіяну смертю фізичної особи, її чоловіку (дружині), батькам (усиновлювачам) та дітям (усиновленим). Загальний розмір такого страхового відшкодування (регламентної виплати) цим особам стосовно одного померлого становить 12 мінімальних заробітних плат у місячному розмірі, встановлених законодавством на день настання страхового випадку, і виплачується рівними частинами.

Оскільки ПАТ «НАСК «Оранта» в межах ліміту страхового відшкодування, визначеного вказаним Законом, сплатило позивачці, яка діє в інтересах малолітнього, 38 400,00 грн на відшкодування моральної шкоди, суди попередніх інстанцій дійшли правильного висновку про стягнення з відповідача як власника джерела підвищеної небезпеки решти моральної шкоди у розмірі 200 000,00 грн.

*Рішення в ЄДРСР -
reyestr.court.gov.ua/Review/130860277*

Звільнення особи у зв'язку з конфліктом інтересів є правомірним лише якщо такий конфлікт має постійний характер і не може бути врегульований в інший спосіб

15 жовтня 2025 р. Верховний Суд у складі колегії судів Другої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 346/5929/23 задовольнив касаційну скаргу позивача, якого було звільнено з посади на підставі п. 4-1 ч. 1 ст. 41 КЗпП України.

Директор ліцею звернувся до суду з позовом до управління освіти міської ради про визнання незаконним та скасування наказу про звільнення, поновлення на посаді та стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу.

Просив врахувати, якщо його звільняли за преміювання ним своєї дружини за наказом у 2021 р., то з 30 листопада 2021 р. ним було розірвано із нею шлюб, тобто задовго до наказу про його звільнення у 2023 р., і тому такий наказ є незаконним.

Рішенням міськрайонного суду позов задоволено частково з тих мотивів, що оспорений наказ про звільнення позивача не містить конкретно визначеного реального чи потенційного конфлікту інтересів, у зв'язку із наявністю якого його було звільнено. Не визначено у наказі про звільнення і того, що такий конфлікт інтересів дійсно має постійний характер і не припинився на момент звільнення позивача з посади директора. Відсутнє будь-яке обґрунтування того, чому конкретно визначений конфлікт інтересів не може бути врегульований іншими, передбаченими ст. 29 Закону України «Про запобігання корупції» способами, окрім звільнення з посади.

Апеляційний суд рішення міськрайонного суду скасував і ухвалив нове рішення про відмову в позові, встановивши, що роботодавець із дотриманням вимог Закону України «Про запобігання корупції» вжив заходи щодо зовнішнього врегулювання конфлікту інтересів і запропонував позивачеві переведення на наявну посаду заступника директора, однак позивач не надав свою згоду на переведення. Отже, такий крайній захід як звільнення для врегулювання конфлікту інтересів застосований до позивача законно.

Розглянувши касаційну скаргу позивача, Верховний Суд вказав, що статтею 41 КЗпП України передбачені додаткові підстави розірвання трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу з окремими категоріями працівників за певних умов, зокрема трудовий договір може бути розірваний у випадку наявності у працівника реального чи потенційного конфлікту інтересів, який має постійний характер і не може бути врегульований в інший спосіб, передбачений Законом України «Про запобігання корупції» (п. 4-1 ст. 41 КЗпП України).

Статтею 29 Закону України «Про запобігання корупції» передбачено заходи зовнішнього та самостійного врегулювання конфлікту інтересів. Відповідно до ч. 2 ст. 34 цього Закону звільнення особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняної до неї особи з займаної посади у зв'язку з наявністю конфлікту інтересів здійснюється у разі, якщо реальний чи потенційний конфлікт інтересів у її діяльності має постійний характер і не може бути врегульований в інший спосіб, в тому числі через відсутність її згоди на переведення або на позбавлення приватного інтересу.

Отже, звільнення особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняної до неї особи з займаної посади у зв'язку з наявністю конфлікту інтересів здійснюється лише в разі, якщо реальний чи потенцій-

ний конфлікт інтересів у її діяльності має постійний характер і не може бути врегульований в інший спосіб, тобто звільнення особи є крайнім способом врегулювання конфлікту інтересів.

Схожі за змістом висновки викладені у постановках Верховного Суду від 15 травня 2019 р. у справі № 487/194/17-ц, від 03 грудня 2020 р. у справі № 3354/120/18. З матеріалів справи вбачається та встановлено судом, що 30 листопада 2021 р. позивачем було розірвано шлюб із дружиною, яка безпосередньо перебувала у його підпорядкування, тобто задовго до наказу про його звільнення у 2023 р. Указане свідчить про відсутність реального чи потенційного конфлікту інтересів, у зв'язку із наявністю якого позивача було звільнено з роботи на підставі п. 4-1 ст. 41 КЗпП України.

З огляду на вищенаведені положення закону та встановлені фактичні обставини справи, Верховний Суд визнав помилковим висновок апеляційного суду про дотримання роботодавцем вимог чинного законодавства при звільненні позивача, постанову апеляційного суду скасував і залишив у силі рішення міськрайонного суду.

*Рішення в ЄДРСР -
reyestr.court.gov.ua/Review/131096900*

Член ЖБК, який повністю вніс свій пайовий внесок за квартиру до 2013 р., набуває права власності на це майно незалежно від державної реєстрації такого права

15 жовтня 2025 р. Верховний Суд у складі колегії судів Другої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 201/1512/22 задовольнив касаційну скаргу міської ради, яка звернулася до суду із заявою про визнання спадщини відумерлою.

Член житлово-будівельного кооперативу отримала ордер на право зайняття квартири згідно з рішенням виконавчого комітету міської ради від 25 лютого 1982 р. № 11. За життя вона виплатила всі пайові внески за вказану квартиру в повному обсязі, однак право власності належним чином не було оформлено. Після її смерті відкрилася спадщина на спірну квартиру. Спадкоємців у неї не було.

Міська рада просила визнати відумерлою спадщину, що відкрилася після її смерті, та передати її у власність територіальної громади. Рішенням районного суду заяву задоволено, оскільки спадкоємців після смерті особи не встановлено, до органів нотаріату із заявою про прийняття спадщини спадкоємці не зверталися, відомостей щодо складання спадкодавцем заповіту немає. Відмовляючи в задоволенні заяви, апеляційний суд, який розглядав скаргу ЖБК, зробив висновок, що в матеріалах справи немає доказів, які свідчили б про те, що особа за життя набула в установленому законом порядку право власності на спірну квартиру.

У касаційній скарзі міська рада зазначала, що відповідно до ст. 15 Закону України «Про власність», який діяв до набуття чинності ЦК України в редакції 2003 р., член житлового, житлово-будівельного, дачного, гаражного чи іншого кооперативу або товариства, який повністю вніс свій пайовий внесок за квартиру, дачу, гараж, іншу будівлю або приміщення, надані йому в користування, набуває права власності на це майно.

Верховний Суд вказав, що ст. 338 ЦПК України передбачено, що суд, встановивши, що спадкоємці за заповітом і за законом відсутні або спадкоємці усунені від права на спадкування, або спадкоємці не прийняли спадщину чи відмовилися від її прийняття, ухвалює рішення про визнання спадщини відумерлою

та про передачу її територіальній громаді відповідно до закону.

Суди мають встановлювати, між ким існує спір, хто є спадкоємцем у порядку, передбаченому спадковим правом (норми ЦК України), який би оспорував право заявника на прийняття спадщини, оскільки існування спору про право повинно бути реальним, а не гіпотетичним (постанови Верховного Суду від 28 квітня 2021 р. у справі № 520/19532/19; від 15 листопада 2021 р. у справі № 554/10125/20; від 03 серпня 2022 р. у справі № 759/12740/21; від 29 січня 2025 р. у справі № 646/5897/24).

Висновок апеляційного суду про те, що особа за життя не набула в установленому законом порядку права власності на спірну квартиру, а тому немає підстав для задоволення заяви міської ради про визнання спадщини відумерлою, є безпідставними, оскільки відповідно до ч. 1 ст. 15 Закону України «Про власність» член житлового, житлово-будівельного, дачного, гаражного чи іншого кооперативу або товариства, який повністю вніс свій пайовий внесок за квартиру, дачу, гараж, іншу будівлю або приміщення, надані йому в користування, набуває права власності на це майно.

Оскільки за обставин цієї справи особа, будучи членом ЖБК повністю сплатила пайовий внесок за спірну квартиру, а законодавство до 2013 р. не передбачало обов'язкової державної реєстрації права власності, вона є такою, що набула право власності на спірну квартиру.

Тому Верховний Суд постанову апеляційного суду скасував, а рішення районного суду залишив у силі.

*Рішення в ЄДРСР -
reyestr.court.gov.ua/Review/131067403*

У разі смерті особи, яка б мала право на обов'язкову частку у спадщині, до відкриття спадщини за заповітом, таке право не спадкується та не переходить до її спадкоємців

20 жовтня 2025 р. Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду у справі № 686/936/22 залишив без задоволення касаційну скаргу позивачки, яка діяла в інтересах малолітнього сина.

Жінка звернулася до суду з позовом до брата чоловіка про визнання недійсними свідочтв про право на спадщину, скасування рішення про державну реєстрацію, припинення права власності.

Позов мотивувала тим, що у неї і чоловіка народився син. Чоловік помер, пізніше померли його батьки, які за життя склали заповіти, якими заповіли належні їм на праві власності по 1/3 частини квартири відповідачу.

У зв'язку з належністю малолітньому сину права на обов'язкову частку у спадковому майні за правом представлення після смерті батька, який був особою з інвалідністю другої групи, вона в інтересах сина подала до приватного нотаріуса заяву про видачу свідочтв про право на спадщину на обов'язкові частки після смерті батька.

Приватний нотаріус відмовив їй з тих підстав, що її син не має права на обов'язкову частку після смерті баби та діда згідно зі ст. 1241 ЦК України.

Рішенням міськрайонного суду, залишеним без змін апеляційним судом, у задоволенні позову відмовлено з тих мотивів, що право на обов'язкову частку у спадщині має особистий характер, оскільки цим правом наділяється тільки певне коло спадкоємців першої черги, визначене у ст. 1241 ЦК України.

Право на обов'язкову частку у спадщині, яке мав батько, не входить до складу спадщини і не може бути передане у порядку спадкування його спадкоємцеві, тобто сину. Баба та дід за життя склали заповіти на належну їм частку у праві власності на квартиру на користь відповідача.

Розглянувши касаційну скаргу позивачки, Верховний Суд вказав, що за змістом ч. 1 ст. 1266 ЦК України внуки, правнуки спадкодавця спадкують лише ту частку спадщини, яка належала б за законом їхнім матері, батькові, бабі, дідові, якби вони були живими на час відкриття спадщини, без вказівки, «в тому числі обов'язкову частку та неохоплену заповітами частку». Таке тлумачення ч. 1 ст. 1266 ЦК України є цілком логічним, оскільки серед суб'єктів, перелічених у цій статті, окремо не позначено суб'єктів, що мають право на обов'язкову частку у спадщині.

Суб'єкти, які здійснюють право спадкування, - це особи, які набули право на спадкування. До набуття суб'єктивне право спадкування не виникає. Відповідно можливість прийняти спадщину у цих суб'єктів відсутня.

У спадковому праві існують конструкції «похідного спадкування», коли право спадкування пов'язується не безпосередньо із відкриттям спадщини після смерті спадкодавця, а «вплигається» структуру спадкового правовідношення, ускладнену іншими юридичними фактами - смертю спадкоємця, відмова його від прийняття спадщини на користь іншого спадкоємця тощо.

Конструкції похідного спадкування, зокрема спадкування за правом представлення (спадкове заміщення), спадкова трансмісія, адресна відмова від прийняття спадщини розміщені законодавцем в різних нормах Книги 6 ЦК України, але підпорядковуються єдиним правилам, що визначають їх закономірності. Причому навіть і тоді, коли про це прямо не зазначено у відповідних нормах Книги 6 ЦК України. Тому перехід права на обов'язкову частку у спадщині не відбувається з використанням конструкції «похідного» спадкування.

Як наслідок право на обов'язкову частку не може переходити до інших осіб, навіть якщо вони є спадкоємцями за законом чи за заповітом. Відповідно, право на обов'язкову частку не може переходити ні в порядку спадкової трансмісії (ч. 1 ст. 1276 ЦК України), ні за правом представлення, ні в порядку адресної відмови від прийняття спадщини (ст. 1274 ЦК України) або в інший спосіб «передання» спадкових прав.

У разі смерті особи, яка б мала право на обов'язкову частку у спадщині, до відкриття спадщини за заповітом, таке право не спадкується та не переходить до спадкоємців такої особи. Правила спадкування за правом представлення (спадкування за законом) не стосуються права на обов'язкову частку.

Суди попередніх інстанцій вірно вважали, що чоловік мав би право на обов'язкову частку після смерті батьків, однак він помер раніше своїх батьків, тому він не прийняв і не міг прийняти після них спадщину, зокрема, у порядку реалізації права на обов'язкову частку у спадщині після смерті своїх батьків. Указане узгоджується з правовими висновками, зробленими у постанові Верховного Суду у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду від 22 квітня 2024 р. у справі № 346/2744/21.

З огляду на вказане, Верховний Суд відступив від висновків, викладених у постановках Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду: від 23 травня 2018 р. у справі № 523/19526/14-ц; від 25 листопада 2020 р. у справі № 292/389/17; від 12 липня 2021 р. у справі № 523/11788/18-ц.

*Рішення в ЄДРСР -
reyestr.court.gov.ua/Review/131357635*

Формальні недоліки адвокатського запиту не можуть бути підставою для відмови у наданні інформації про діяльність ОСББ його співвласнику

22 жовтня 2025 р. Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 756/2961/24 задовольнив частково касаційну скаргу позивача двічі звертався до ОСББ через адвоката з відповідними адвокатськими запитами.

Власник квартири звернувся до суду з позовом до ОСББ про визнання дій протиправними та зобов'язання вчинити дії, посилаючись на протиправний характер дій відповідача, відсутність відповіді на письмові адвокатські звернення всупереч вимогам законів України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», «Про звернення громадян», «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку».

Рішенням районного суду, залишеним без змін апеляційним судом, йому було відмовлено в задоволенні позовних вимог через відсутність у додатках до адвокатських запитів копій документів, передбачених абз. 2 ч. 1 ст. 24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а саме - копії свідоцтва на право заняття адвокатською діяльністю.

У касаційній скарзі позивач зазначав, що спірні правовідносини виникли з приводу порушення його прав як співвласника багатоквартирного будинку. Нормами законів України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку», «Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку» імперативно визначено право співвласника на отримання інформації про ОСББ та обов'язок ОСББ надати інформацію на вимогу співвласника.

Верховний Суд вказав, що згідно зі ст. 10, 14 Закону про ОСББ, ст. 6 Закону України «Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку», а також статуту ОСББ співвласник має право одержувати в установленому порядку інформацію про діяльність ОСББ.

У постановах від 10 грудня 2020 р. у справі № 922/3812/19, від 05 серпня 2020 р. у справі № 522/9294/16-ц, від 16 листопада 2022 р. у справі № 176/1753/19, від 19 вересня 2018 р. у справі № 235/1523/17-ц Верховний Суд констатував про наявність права співвласників багатоквартирного будинку на одержання інформації щодо діяльності ОСББ, яка відображена, зокрема, у документах.

У постанові від 09 квітня 2024 р. у справі № 925/1440/22 Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку про те, що будь-які створені у процесі діяльності ОСББ документи можуть бути надані для ознайомлення співвласникам як такі, що містять інформацію про діяльність ОСББ.

Крім того, Велика Палата Верховного Суду зазначила, що право співвласника на отримання інформації про діяльність ОСББ є одним з найважливіших прав такої особи і безпосередньо пов'язане із правом на участь в управлінні ОСББ.

Спір у цій справі ініційований позивачем у першу чергу з метою отримання інформації про діяльність ОСББ, а тому вказане питання підлягало вирішенню судами по суті не з огляду на обставини ненадання ОСББ позивачу обґрунтованої відповіді на адвокатські запити, а відповідно до наведених вище норм законодавства та імперативно встановленого у його положеннях права позивача як співвласника багатоквартирного будинку на одержання інформації щодо діяльності ОСББ, яка відображена, зокрема, у документах.

Суди попередніх інстанцій цього не врахували, відмовляючи у позові, не звернули увагу на те, що відсутність відповіді на неналежним чином оформлений адвокатський запит не перешкоджає вирішенню по суті спору щодо надання саме позивачу (а не його представнику - адвокату) витребуваної інформації та документів.

Також у постанові від 09 квітня 2024 р. у справі № 925/1440/22 Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку про те, що персональні дані співвласників та інших фізичних осіб є конфіденційною інформацією з відповідним правовим режимом. Такі персональні дані не підлягають наданню об'єднанням для ознайомлення співвласнику як конфіденційна інформація (крім випадку надання згоди на її поширення).

Тому об'єднання має надати співвласнику для ознайомлення документи, інформацію, визначені Законом про ОСББ та Законом про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку, а також статутом об'єднання, за винятком персональних даних співвласників багатоквартирного будинку та інших фізичних осіб, які є конфіденційною інформацією. Якщо документ містить персональні дані, такий документ надається для ознайомлення з вилученням персональних даних як конфіденційної інформації.

Отже, Верховний Суд постанову апеляційного суду скасував, справу направив на новий розгляд до суду апеляційної інстанції.

*Рішення в ЄДРСР -
reyestr.court.gov.ua/Review/131196189*

Суд не уповноважений встановлювати або вважати доведеним факт пов'язаності нещасного випадку з виробництвом

29 жовтня 2025 р. Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 484/5574/24 задовольнив частково касаційну скаргу підприємства, на якому стався нещасний випадок.

Особа звернулася до суду з позовом до підприємства про встановлення факту настання нещасного випадку на виробництві, посилаючись на те, що розслідування нещасного випадку на виробництві, який стався із її сином та призвів до його смерті, відповідно до вимог Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 квітня 2019 р. № 337, не проводилося, а вона позбавлена можливості встановити факт нещасного випадку у позасудовому порядку.

Рішенням міськрайонного суду, залишеним без змін апеляційним судом, позов було задоволено з тих мотивів, що факт нещасного випадку, який стався з працівником підприємства під час виконання трудових обов'язків, підтверджено наявними у матеріалах справи доказами. Права позивачки підлягають задоволенню у судовому порядку у вказаний нею спосіб, оскільки у позасудовому порядку її права не були дотримані відповідачем, який не проводив розслідування нещасного випадку понад 3 роки.

Розглянувши касаційну скаргу підприємства, Верховний Суд вказав, що обов'язок провести розслідування нещасного випадку та оформити відповідні документи покладено на роботодавця, а в разі його відмови таке питання вирішується поса-

довою особою органу державного нагляду за охороною праці.

Подібні висновки викладено у постанові Верховного Суду від 14 лютого 2022 р. у справі № 235/3344/20.

Процедура проведення розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві врегульована Порядком № 337.

У цій справі суди встановили, що роботодавцем не були дотримані положення Закону України «Про охорону праці», ст. 153, 171 КЗпП України, Порядку № 337 щодо ініціювання проведення спеціального розслідування нещасного випадку із працівником підприємства.

Матеріали справи свідчать, що підприємству було відомо про обставини загибелі працівника. Отже, підприємству повинно було здійснити дії, спрямовані на проведення спеціального розслідування нещасного випадку, зокрема письмово поінформувати про нещасний випадок відповідні органи Держпраці.

Водночас Держпраці у листі повідомило, що інформація щодо виникнення аварій або нещасних випадків від підприємства не надходила. Нещасних випадків, пов'язаних з виробництвом, на підприємстві не зареєстровано.

З огляду на викладене, суди дійшли загалом правильного висновку про встановлення факту настання нещасного випадку із працівником підприємства і таке рішення є підставою для проведення відповідного розслідування.

Водночас, суди не звернули уваги, що визнання нещасного випадку пов'язаним чи не пов'язаним з виробництвом належить до повноважень відповідної комісії (спеціальної комісії) з розслідування нещасного випадку, оскільки за висновками Великої Палати Верховного Суду у постанові від 22 травня 2024 р. у справі № 227/2301/21 суд не уповноважений встановлювати або вважати доведеним факт пов'язаності чи не пов'язаності нещасного випадку з виробництвом.

Тому Верховний Суд рішення міськрайонного суду та постанову апеляційного суду змінив шляхом виключення висновків судів щодо пов'язаності з виробництвом нещасного випадку, який стався з працівником.

*Рішення в ЄДРСР -
revestr.court.gov.ua/Review/131495135*

Неприйняття диспетчером служби 103 рішення про скерування бригади екстреної медичної допомоги за викликом може розцінюватися як протиправна бездіяльність і бути підставою для відшкодування моральної шкоди

22 жовтня 2025 р. Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 761/415/24 залишив без задоволення касаційну скаргу позивачки, яка звернулася до суду з позовом про визнання рішення протиправним, відшкодування майнової та моральної шкоди.

Позовна заява мотивована тим, що вона здійснила виклик за номером «103» щодо надання екстреної медичної допомоги її батьку. Диспетчер прийому виклику оперативно-диспетчерської служби, витрачаючи дорогоцінний час (розмова тривала 3 хвилини 31 секунду), не передала виклик, не скерувала бригаду екстреної медичної допомоги, а надала їй додатковий номер телефону, на який запропонувала зателефонувати, оскільки місце події не належить до території обслуговування відповідача.

Як наслідок, за її викликом була направлена бригада екстреної швидкої медичної допомоги іншої станції екстреної медичної допомоги, яка прибула через 69 хвилин після першого повідомлення на номер «103».

Вказаними діями диспетчер фактично відмовила позивачці в обслуговуванні, оскільки не передала виклик між оперативно-диспетчерськими службами через інформаційно-аналітичну систему «Централь 103» іншій службі за належністю та не ухвалила рішення щодо обслуговування виклику.

Внаслідок протиправної поведінки диспетчера її батьку було надано екстрену швидку медичну допомогу несвоєчасно, внаслідок чого він за дві хвилини до прибуття карети швидкої допомоги помер.

Рішенням районного суду у задоволенні позову відмовлено, оскільки позивачка не довела належними та допустимими доказами, що внаслідок дій диспетчера настала смерть її батька, як і не довела завдання їй моральної шкоди.

Апеляційний суд рішення районного суду скасував, позов задовольнив частково, визнавши доведеною неправомірність дій диспетчера, оскільки вона не мала передбачених законодавством повноважень надання будь-якого іншого номеру телефону для подальшого повторного виклику швидкої медичної допомоги.

У касаційній скарзі позивачка зазначала, що апеляційний суд, правильно встановивши вину у діях відповідача, не врахував, що розмір грошової компенсації у сумі 5 000 грн не відповідає завданій позивачці моральній шкоді (втрачене життя, що є найвищою немайновою втратою, яка не підлягає відновленню).

Верховний Суд вказав, що ч. 1 - 3 ст. 23 ЦК України визначено, що особа має право на відшкодування моральної шкоди, завданої внаслідок порушення її прав.

Згідно зі ст. 1167 ЦК України моральна шкода, завдана фізичній або юридичній особі неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю, відшкодовується особою, яка її завдала, за наявності її вини, крім випадків, встановлених частиною другою цієї статті.

Ураховуючи викладене, апеляційний суд, правильно встановивши обставини справи, характер спірних правовідносин, вірно застосувавши норми права, дійшов обґрунтованого висновку про часткове задоволення позову, оскільки позивачкою доведено належними та допустимими доказами протиправну поведінку диспетчера прийому виклику оперативно-диспетчерської служби відповідача, яка не мала передбачених законодавством повноважень надання будь-якого іншого номеру телефону для подальшого повторного виклику швидкої медичної допомоги.

Визначаючи розмір моральної шкоди, апеляційний суд виходив із положень ст. 23, 1167 ЦК України, врахувавши характер і обсяг страждань, яких зазнала позивачка та інші обставини справи, зазначивши, що розмір моральної шкоди у 5 000 грн відповідає вимогам розумності та справедливості.

У п. 3, 9 постанови Пленуму Верховного Суду України від 31 березня 1995 р. № 4 (зі змінами та доповненнями) «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди» судам роз'яснено, що під моральною шкодою слід розуміти втрати немайнового характеру внаслідок моральних чи фізичних страждань, або інших негативних явищ, заподіяних фізичній чи юридичній особі незаконними діями або бездіяльністю інших осіб.

Розмір відшкодування моральної (немайнової) шкоди суд визначає залежно від характеру та обсягу страждань (фізичних, душевних, психічних тощо), яких зазнав позивач,

характеру немайнових втрат (їх тривалості, можливості відновлення тощо) та з урахуванням інших обставин. Зокрема, враховуються стан здоров'я потерпілого, тяжкість вимушених змін у його життєвих і виробничих стосунках, час та зусилля, необхідні для відновлення попереднього стану. При цьому суд має виходити із засад розумності, виваженості та справедливості.

Колегія суддів ВС вирішила, що апеляційний суд врахував усі обставини справи, зокрема, моральні страждання позивачки, їх тривалість, вимушені зміни у її житті, а тому погодився із визначеним судом розміром моральної шкоди.

Посилання касаційної скарги зводяться до незгоди з визначеним судом розміром відшкодування моральної шкоди, необхідністю переоцінки доказів у справі та збільшення розміру шкоди, що знаходиться поза межами повноважень суду касаційної інстанції.

*Рішення в ЄДРСР -
reyestr.court.gov.ua/Review/131243870*

Призначення опікуна недієздатній особі здійснюється судом з урахуванням його здатності виконувати опікунські обов'язки та відповідності такого призначення інтересам підопічного

1 жовтня 2025 р. Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 585/1088/24 задовольнив частково касаційну скаргу особи, врахувавши помилкові висновки суду апеляційної інстанції щодо обґрунтованості висновку судово-психіатричної експертизи.

Обласна клінічна спеціалізована лікарня звернулася до суду із заявою про визнання недієздатним особи, посилаючись на те, що на дату звернення до суду внаслідок психічного захворювання він втратив здатність усвідомлювати значення своїх дій та керувати ними, потребує стороннього догляду та опіки, його стан з часом погіршується.

Рішенням міськрайонного суду у задоволенні заяви відмовлено з мотивів її необґрунтованості. Суд оцінив критично наданий висновок експерта, з огляду на його неповноту та суперечливість медичній документації, покладеній в його обґрунтування, а також посилання на непідтверджені джерела походження певної інформації.

Апеляційний суд рішення міськрайонного суду скасував і ухвалив нове рішення про задоволення заяви. Суд, зазначивши про необхідність призначення повторної експертизи у разі визнання висновку експерта необґрунтованим або таким, що суперечить іншим матеріалам справи, або викликає сумніви в його правильності, вважав, що висновок судово-психіатричного експерта є достатнім для визнання особи недієздатним.

Розглянувши касаційну скаргу особи, Верховний Суд вказав, що суд за наявності достатніх даних про психічний розлад здоров'я фізичної особи призначає для встановлення її психічного стану судово-психіатричну експертизу (ст. 298 ЦПК України).

У постанові від 16 жовтня 2019 р. у справі № 463/2503/18 Верховний Суд визначив, що висновок про недієздатність фізичної особи слід робити, перш за все, на основі доказів, які свідчать про внутрішній, психічний стан особи в сукупності за умови, що особа страждає саме хронічним, стійким психічним

розладом, внаслідок чого у особи виникає абсолютна неспроможність особи розуміти значення своїх дій та (або) керувати ними, і в основу рішення суду про визнання особи недієздатною не може покладатися висновок експертизи, який ґрунтується на припущеннях. При проведенні експертизи щодо наявності в особи хронічного, стійкого психічного розладу експерт повинен дослідити стан психічного здоров'я особи протягом певного часу, пославшись на медичні документи, їх аналіз та особисте дослідження особи, зробити висновок щодо наявності в особи саме стійкого, хронічного психічного розладу, визначити час, з якого в особи виникло таке захворювання, встановити чи повністю особа не здатна внаслідок цього захворювання усвідомлювати свої дії та керувати ними.

Суд першої інстанції зауважував, що надана експерту медична документація не містить даних щодо періодів лікування особи, підстав його перебування у обласній клінічній спеціалізованій лікарні на лікуванні, а надані експертом висновки суперечать фактичній поведінці останнього у судовому засіданні.

Відповідно до ч. 2 ст. 113 ЦПК України якщо висновок експерта буде визнано необґрунтованим або таким, що суперечить іншим матеріалам справи або викликає сумніви в його правильності, судом може бути призначена повторна експертиза, яка доручається іншому експертові (експертам).

Суд апеляційної інстанції не врахував зазначений вище процесуальний порядок спростування виявлених фактів необґрунтованості висновку судової експертизи, а також необхідності застосування при вирішенні питання про визнання особи недієздатною спеціальних знань у сфері іншій, ніж право, без яких правильно встановити відповідні обставини неможливо.

Крім того, судом апеляційної інстанції не було надано належної оцінки поданню органу опіки та піклування про призначення опікуном над особою завідувача психосоматичного відділення обласної клінічної спеціалізованої лікарні.

Положеннями ст. 63 ЦК України закріплено, що фізична особа може бути призначена опікуном або піклувальником лише за її письмовою заявою. Опікун або піклувальник призначаються переважно з осіб, які перебувають у сімейних, родинних відносинах з підопічним, з урахуванням особистих стосунків між ними, можливості особи виконувати обов'язки опікуна чи піклувальника.

Судом апеляційної інстанції не встановлено у яких відносинах із завідувачем перебуває особа, які особистісні стосунки склались між ними, враховуючи перебування останнього на лікуванні обласної клінічної спеціалізованої лікарні, де працює завідувач, та чи відповідатиме таке призначення опікуна інтересам самої особи.

Колегія суддів додатково акцентувала увагу, що у касаційній скарзі особа, стосовно якої розглядається справа про визнання її недієздатною, зауважував, що у нього є рідні (матір, сестра), які згідно з положеннями ч. 4 ст. 63 ЦК України мають перевагу у вирішенні питання про призначення опікуна.

Отже, встановленню підлягають обставини щодо наявності у особи родичів, близьких соціальних контактів за адресою місця його реєстрації та за адресою місця його фактичного проживання, які за даними обласної клінічної спеціалізованої лікарні є відмінними.

Враховуючи викладене, Верховний Суд постанову апеляційного суду скасував, справу направив на новий розгляд до суду апеляційної інстанції.

*Рішення в ЄДРСР -
reyestr.court.gov.ua/Review/130793108*

ВИДАВНИЦТВО «ЮРИНКОН ІНТЕР» ПРОПОНУЄ: ЩОДО МОВИ ПРАВНИЧОЇ

Щодо мови правничої: підручник / Сергій Головатий, доктор юридичних наук, член-кореспондент Національної академії правових наук України. Київ: Наш формат, 2024. 1016 + 32 стр. (вклейка)
ISBN 978-617-8277-77-2

Ця книга – про українську правничу мову, яка зазнала глибокого змосковщення, особливо від кінця 20-х років ХХ ст. за тотальної советизації всіх сфер життя українців. Советизація поняття «право» через нашарування на нього ідеології «червоного», «революційного» та «радянського» спричинила спотворення смислів і знищення сутності ключових понять і явищ у царині права, що їх в українській мові досі позначають за московськими моделями як правова держава, правовий закон, правова норма, правова система, правова наука, правова позиція тощо.

Приймаються замовлення.

nashformat.ua

Тел.: (063) 242-27-04 / (067) 247-57-37 / (099) 710-75-57

ПЕРЕДПЛАТА НА 2026 РІК

Видавництво «Юрінком Прес» нагадує, що триває передплатна кампанія на 2026 рік на всі видання.
Передплата здійснюється в усіх відділеннях Укрпошти в Україні,
а також безпосередньо у видавництві або онлайн на сайті yurincopress.com

Найменування (мовою оригіналу)	Періодичність	Мін. період передплати	Вартість		
			1 місяць	II півріччя	річна
21615 Юридичний вісник України (річна передплата)	1 раз на тижд.	1 міс.			2 760 ⁰⁰
33787 Юридичний вісник України	1 раз на тижд.	1 міс.	280 ⁰⁰	1 680 ⁰⁰	3 360 ⁰⁰
74052 Бюлетень законодавства і юридичної практики України	1 раз на міс.	1 міс.	399 ⁰⁰	2 394 ⁰⁰	4 788 ⁰⁰
01757 Юридична Україна	1 раз на міс.	1 міс.	221 ⁰⁰	1 326 ⁰⁰	2 653 ⁰⁰
08440 Комплект юриста «Елітний»: Юридичний вісник України + Бюлетень законодавства і юридичної практики України + Юридична Україна	1 раз на міс. (газ. – 1 раз на тижд., журн. – 1 раз на міс.)	1 міс.	880 ⁰⁰	5 280 ⁰⁰	10 560 ⁰⁰
22404 Комплект юриста «Загальний»: Юридичний вісник України + Бюлетень законодавства і юридичної практики України	1 раз на міс. (газ. – 1 раз на тижд., журн. – 1 раз на міс.)	1 міс.	659 ⁰⁰	3 594 ⁰⁰	7 908 ⁰⁰
Електронні видання					
86342 Юридичний вісник України (електронний варіант – річна передплата)	1 раз на тижд.	1 міс.	120 ⁰⁰	720 ⁰⁰	1 440 ⁰⁰
76352 Юридична Україна (електронний варіант)	1 раз на міс.	1 міс.	144 ⁰⁰	864 ⁰⁰	1 728 ⁰⁰
76589 Юридичний вісник України (електронний варіант – річна передплата)					1 152 ⁰⁰
76351 Часопис українського судочинства (електронний варіант)	1 раз на 2 міс.	2 міс.	180 ⁰⁰	540 ⁰⁰	1 080 ⁰⁰
76612 Комплект «Українське судочинство»: Юридичний вісник України + Часопис українського судочинства (електронний варіант)	1 раз на міс. (газ. – 1 раз на тижд., журн. – 1 раз на 2 міс.)	2 міс.	300 ⁰⁰	1 260 ⁰⁰	2 520 ⁰⁰

Шановні передплатники!

Пропонуємо оформити річну передплату на наші періодичні видання:
«Бюлетень законодавства і юридичної практики України» – передплатний індекс **74052**, або комплекти юриста «Загальний» – **22404** та «Елітний» – **08440**.
Ми ж, у свою чергу, презентуємо передплатникам щоденник-довідник юриста на 2026 рік.
З приводу передплати звертайтеся за тел: 066-003-21-64 yurincopress.print@gmail.com

☎ 066-003-21-64
📍 04209, Київ-209,
вул. Героїв Дніпра, 316
✉ www.yurincopress.com
yurincopress.print@gmail.com
golovred@yurincopress.com

Редакція не завжди поділяє позицію авторів публікацій
За точність викладених фактів відповідає автор (рекламодавець)

Редакція зберігає за собою право редагувати, скорочувати надіслані матеріали та змінювати їхні назви
Прохання до авторів: додавати до надісланих матеріалів особисте фото
Редакція веде листування з читачами тільки на сторінках газети
Номер набрано і зверстано у комп'ютерному центрі видавничої організації «Юрінком Прес»
Передрук матеріалів виключно з посиланням на «ЮВ»

Свідоцтво про реєстрацію
КВ № 7992 від 15.11.23 року

- Ідентифікатор медіа R30-02607
- Передплата в усіх відділеннях зв'язку
- Передплатний індекс 21615
- Загальний місячний наклад – 20 000
- Друк: ТОВ «Про Формат» м. Київ, вул. Кирилівська, 86
- Замовлення №
- Підписано до друку 29.1.2026 р.

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

ISSN 1992-9277

МІЖНАРОДНА КОРУПЦІЯ ДЖО БАЙДЕНА ТА МОЯ БОРОТЬБА ЯК ГЕНЕРАЛЬНОГО ПРОКУРОРА НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

Віктор Шокін. Міжнародна корупція Джо Байдена та моя боротьба як Генерального прокурора незалежної України.

Київ: Юрінком Прес, 2025. 260 с.

ISBN 978-617-8498-05-4

Це біографічна книга, написана Генеральним прокурором України Віктором Шокіним (2015-2016 рр.) про службовий шлях, складну слідчу роботу, життєві ризики і небезпеки та про пошук справедливості. Значна частина книги присвячена історії міжнародної корупції Віце-президента США Джозефа Байдена в 2014-2016 рр., яку розслідував автор. На його думку, злочини та правопорушення високопосадовця США на території України передусім пов'язані з діяльністю його сина Гантера на посаді Ради директорів української компанії «Бурісма». Автор відкриває завісу над політичною та особистою складовими взаємин українського Президента та його найближчих соратників й віце-президента США періоду 2015-2016 рр.

Книга наповнена державними та офіційними документами, листами посадовців вищого рівня, судовими позовами та рішеннями судів, які доводять позицію автора книги.

Переважна більшість документів публікуються вперше.

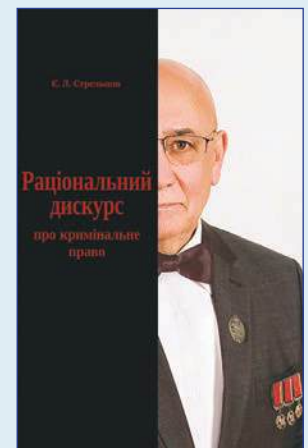
РАЦІОНАЛЬНИЙ ДИСКУРС ПРО КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО

Є. Л. Стрельцов. Раціональний дискурс про кримінальне право: монографія.

Юрінком Прес, 2024. 468 с.

ISBN 978-617-8498-00-9

У книзі систематизовані публікації, в яких досліджується проблема сучасного розвитку кримінального права і які були оприлюднені (надруковані) протягом останніх років у «Юридичному віснику України». Тому видання буде корисним для законотворців та їх консультантів, науковців, практиків, викладачів, докторантів й аспірантів, здобувачів вищої освіти.

МІЙ ПОГЛЯД НА ПРАВО

П. П. Пацурківський. Мій погляд на право: збірник наукових праць.

Юрінком Прес, 2024. 280 с.

ISBN 978-617-8498-01-6

Книга є зібранням жанрово неоднорідних наукових досліджень автором невлучимого феномену природи права. До неї увійшли його конкурсні роботи, статті в наукових фахових виданнях України з юридичних наук, матеріали та тези міжнародних наукових конференцій, публіцистичні розвідки в тижневику «Юридичний вісник України». Видання розраховане передусім на студентів, аспірантів, інших молодих правників, на кого історія вже поклала відповідальність за прийдешнє України, а також на осіб, для яких дослідження феномену права стало професією.

Приймаються замовлення.
E-mail: info@yurincompress.com
Тел.: +38 (066) 003-21-65

ВИДАВНИЦТВО «ЮРІНКОМ ПРЕС» ПРОПОНУЄ:

ПЕРЕДПЛАТА НА 2026 РІК

ЮРИДИЧНА УКРАЇНА

Період передплати	Вартість
1 місяць	221 грн
півріччя	1326 грн

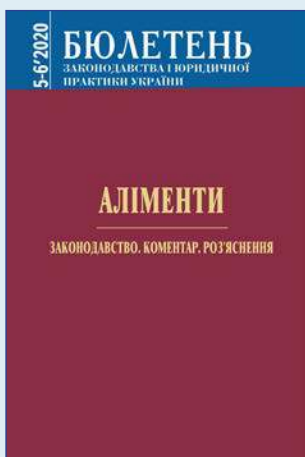
Передплатний індекс 01757
Періодичність виходу — 12 разів на рік

ЧАСОПИС УКРАЇНСЬКОГО СУДОЧИНСТВА

Період передплати	Вартість
на 3 місяці	270 грн
на рік	1080 грн

Передплатний індекс 76351
Періодичність виходу — 4 рази на рік

БЮЛЕТЕНЬ ЗАКОНОДАВСТВА І ЮРИДИЧНОЇ ПРАКТИКИ УКРАЇНИ

Період передплати	Вартість
на 1 місяць	399 грн
на рік	4788 грн

Передплатний індекс 74052
Періодичність виходу — 12 разів на рік

ПЕРЕДПЛАТА

сайт: yurincompress.com
pressa.yurincom.com

Довідка за тел: +38 (66) 003-21-64,
+38 (66) 003-21-65

e-mail: jukr@yurincom.kiev.ua
info@yurincompress.com
pressa@yurincom.kiev.ua

